

Stenografični zapisnik

štirnajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 17. januarja 1888.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar grof Gustav Thurn-Valsassina. — Vladni zastopnik: c. kr. deželni predsednik baron Andrej Winkler. — Vsi članovi razun: knezskof dr. Jakob Missia, Luka Robič, dr. Makso Samec, Luka Svetec.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XIII. deželno-zborske seje dné 13. januarja 1888.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 76. Poročilo deželnega odbora gledé zopetne zgradbe dné 17. februarja 1887 pogorelega deželnega gledišča.
4. Priloga 80. Deželnega odbora poročilo z načrtom novega cestnega zakona in zakona o uvrščenji cest.
5. Priloga 78. Deželnega odbora poročilo o prošnji posestnikov z Brega, Podolnice in Dobrove za uvrstitev občinske ceste z Dobrove do Zaklanca med okrajne ceste.
6. Priloga 74. Poročilo deželnega odbora gledé dovoljenja 4% priklade na najemščino od stanovališč v mesni občini novomeški za leto 1888.
7. Priloga 77. Poročilo deželnega odbora gledé dovoljenja priklade na pivo v mestni občini kamniški za leto 1888 do vštetege leta 1893.
8. Priloga 70. Tretje branje načrta zakona, s katerim se uravnava zdravstvena služba v občinah, veljaven za vojvodino Kranjsko brez deželnega stolnega mesta Ljubljane.
9. Priloga 72. Finančnega odseka poročilo o Holzapfelnovi ustanovi za gluhoneme.
10. Priloga 73. Poročilo finančnega odseka o zgradbi delarničnega poslopja za prisilno delalnico in o drugih naredbah gledé razširjenja tega zavoda, katere so se deloma že ukrenile, deloma pa jih bode treba še ukreniti (k prilogi 67.).
11. Priloga 79. Poročilo finančnega odseka:
 - a) o splošni javni bolnici v Ljubljani (k prilogi 54.);
 - b) o zgradbi dveh oddelkov v blaznici na Studenci (k prilogi 45.);
 - c) o zgradbi bolnice za kužne bolezni (k prilogi 49.).
12. Priloga 75. Poročilo upravnega odseka o načrtu zakona za devajoč povračilo škod, storjenih po lovu in divjačini (k prilogi 30.).

Stenographischer Bericht

der vierzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

zu Laibach

am 17. Jänner 1888.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Gustav Graf Thurn-Valsassina. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas Freiherr von Winkler. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Lucas Robič, Dr. Max Samec, Lucas Svetec.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der XIII. Landtags-Sitzung vom 13. Jänner 1888.
2. Mittheilungen des Landtags-Präsidiums.
3. Beilage 76. Bericht des Landesausschusses betreffs des Wiederaufbaues des am 17. Februar 1887 abgebrannten landschaftlichen Theaters.
4. Beilage 80. Bericht des Landesausschusses, mit welchem die Entwürfe eines neuen Straßengesetzes und eines neuen Straßen-Kategorisirungsgesetzes vorgelegt werden.
5. Beilage 78. Bericht des Landesausschusses über die Petition der Ansassen aus Brezje, Podolnica und Dobrova um Einreihung der von Dobrova bis Zaklanec führenden Gemeindestraße in die Kategorie der Bezirksstraßen.
6. Beilage 74. Bericht des Landesausschusses betreffend die Bewilligung einer 4% Umlage von den Mietzinsenträgnissen in der Stadtgemeinde Rudolfswert für das Jahr 1888.
7. Beilage 77. Bericht des Landesausschusses betreffend die Bewilligung einer Bierauflage in der Stadtgemeinde Stein für die Jahre 1888 bis einschließlich 1893.
8. Beilage 70. Dritte Lesung des Gesetzentwurfes betreffend die Regelung des Sanitätsdienstes in den Gemeinden, gültig für das Herzogthum Krain mit Ausschluss der Landeshauptstadt Laibach.
9. Beilage 72. Bericht des Finanzausschusses betreffend die Holzapfel'sche Taubstummen-Stiftung.
10. Beilage 73. Bericht des Finanzausschusses über den aufzuführenden Bau eines Werkstättengebäudes für das Zwangsarbeitshaus und über sonstige bezüglich der Erweiterung dieser Anstalt theils getroffene, theils noch zu treffende Vorkehrungen (zur Beilage 67.).
11. Beilage 79. Bericht des Finanzausschusses:
 - a) betreffend das allgemeine öffentliche Krankenhaus in Laibach (zur Beilage 54.);
 - b) betreffend den Zubau von zwei Abtheilungen in der Irrenanstalt zu Studenc (zur Beilage 45.);
 - c) in Betreff Erbauung eines Infectionsspitals (zur Beilage 49.).
12. Beilage 75. Bericht des Verwaltungsausschusses über den Gesetzentwurf betreffend den Eratz von Jagd- und Wildschäden (zur Beilage 30.).

13. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji okrajno-cestnega odbora logaškega, da bi se med deželne ceste uvrstila cestna črta Planina-Rakek-Bloškapolica-Ribnica, cestna črta Bloškapolica-Babinopolje in cesta iz Unice skoz gozd v Postojno.
14. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji okrajno-cestnega odbora novomeškega za odpravo cestne tlake.
15. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Radečah in drugih za podporo za zgradbo savskega mostu pri Radečah.
16. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva vi-pavškega za dovoljenje pobiranja naklade po 1 gld. 50 kr. od hektolitra piva.
17. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji glavnega odbora c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani, da se preuredi § 6. zakona leta 1879., ki ureja število plemenskih juncev.
13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Bezirksstrafenausschusses von Voitsch um Einreihung der Straßenstrecke Planina-Rakek-Bloškapolica-Reifnitz, der Straßenstrecke Bloškapolica-Dabensfeld und der Straße von Maunitz durch den Wald nach Adelsberg unter die Landesstraßen.
14. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Bezirksstrafenausschusses in Rudolfsauert um Abschaffung der Naturalleistungen für Straßenzwecke.
15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindefamtes von Ratshach und anderer um Subvention für den Brückenbau über die Save bei Ratshach.
16. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindefamtes Wippach um Bewilligung zur Einhebung einer Auflage von 1 fl. 50 kr. pr. Hektoliter Bier.
17. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Centralausschusses der k. k. Landwirtschaftsgesellschaft in Laidach um Aenderung des § 6 des Gesetzes vom Jahre 1879 betreffend die Regelung der Zahl der Zuchtstiere.

Obseg: Glej dnevni red razun toček 13. in 14.

Seja se začne ob 30. minuti čez 10. uro.

Inhalt: Siehe Tagesordnung mit Ausnahme der Punkte 13 und 14.

Beginn der Sitzung 10 Uhr 30 Minuten.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost slavne zbornice in otvarjam sejo.

Prosim gospoda tajnika, da prebere zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XIII. deželno-zborske seje 13. januarja 1888.

1. Lesung des Protokolls der XIII. Landtags-Sitzung vom 13. Jänner 1888.

(Tajnik Pfeifer bere zapisnik XIII. seje v slovenskem jeziku. — Secretär Pfeifer liest das Protokoll der XIII. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Želi kdo gospodov k zapisniku besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Izrečem torej, da je zapisnik potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Predlagam sledeče peticije:

Županstvo občine Dol prosi podpore za zgradbo občinske poti iz Lazov do Spodnjega Loga.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Dev izroča prošnjo županstva v Dolu za podporo za zgradbo občinske poti iz Lazov do Spodnjega Loga in za dovoljenje porabe občinske obligacije 850 gld. v ta namen.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Kersnik izroča prošnjo podobčine Čemšenik-Brezje za podporo 50 gld. za popravo cestnega mostu.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Herr Abgeordneter Dr. Mosché überreicht die Petition mehrerer Handelsleute um Abhilfe der bei Verpachtung der Brantweinumlage sich ergebenden Mißstände.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

3. Priloga 76. Poročilo deželnega odbora gledé zopetne zgradbe dné 17. februarja 1887 pogorelega deželnega gledišča.

3. Beilage 76. Bericht des Landesausschusses betreffs des Wiederaufbaues des am 17. Februar 1887 abgebraunten landschaftlichen Theaters.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 80. Deželnega odbora poročilo z načrtom novega cestnega zakona in zakona o uvrščenju cest.

4. Beilage 80. Bericht des Landesausschusses, mit welchem die Entwürfe eines neuen Straßengesetzes und eines neuen Straßen-Kategorisirungsgesetzes vorgelegt werden.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

5. Priloga 78. Deželnega odbora poročilo o prošnji posestnikov z Brega, Podolnice in Dobrove za uvrstitev občinske ceste z Dobrove do Zaklanca med okrajne ceste.

5. Beilage 78. Bericht des Landesausschusses über die Petition der Insassen aus Brezje, Podolnica und Dobrova um Einreihung der von Dobrova bis Zaklanec führenden Gemeindefraße in die Kategorie der Bezirksstraßen.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

6. Priloga 74. Poročilo deželnega odbora gledé dovoljenja 4% priklade na najemščino od stanovališč v mestni občini novomeški za leto 1888.

6. Beilage 74. Bericht des Landesausschusses betreffend die Bewilligung einer 4% Umlage von den Mietzinserträgen in der Stadtgemeinde Rudolfs-wert für das Jahr 1888.

Poslanec ces. svét. Murnik:

Slavni zbor! Nasvetujem, ker je že pozno in ker se bode težko moglo kaj pre narediti v tej stvari, in to posebno zaradi tega, ker imajo v Novem Mestu že več let to naklado, naj bi se stvar obravnavala precej danes meritorično.

Deželni glavar:

Ako slavni zbor nima nič proti temu, bomo presli precej v meritorično obravnavo tega predmeta.

(Ni ugovora. — Es wird kein Widerspruch erhoben.)

Poročevalec ces. svét. Murnik:

Slavni zbor! Mestna občina novomeška ima že od l. 1875. sem 4% naklado na najemščino od stanovališč s to izjemo, da se ta naklada od letnih hišnih najemščin pod 24 gld., od najemščin za stanovališča

c. kr. vojaških uradov in c. kr. častnikov ne pobira, od vseh drugih najemščin pa od vsacega goldinarja po 4 krajcarje.

Ta stvar je bila v slavnem zboru že dvakrat v obravnavi, in to 12. maja 1875. l., katerega dne se je sklenilo, da se dovoli za čas od l. 1875. do vstetega 1884. l., potem pa 19. septembra 1884. l., ko se je dovolila ista naklada za čas do vstetega 1887. l.

Iz poročila mestnega županstva se razvidi, da je ta naklada še tudi za prihodnje leto neobhodno potrebna. Želel je občinski zastop, da bi se naklada za 10 let dovolila. Deželni odbor temu nasvetu ni mogel pritrditi, ker se je vrnila formalna pomanjkljivost, da se namreč naklada ni razglasila za 10 let, ampak le za eno leto.

Vsled tega nasvetuje deželni odbor:

Slavni deželni zbor naj sklene:

V mestni občini Novomesto se dovoljuje l. 1888. pobiranje 4 % naklade na najemščino od stanovališč s to izjemo, da se ta naklada od letnih najemščin pod 24 gld., od najemščin za stanovališča c. kr. vojaških uradov in c. kr. častnikov ne pobira, od drugih hišnih najemščin pa od vseh od vsacega goldinarja po 4 krajcarje.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

In der Stadtgemeinde Rudolfswert wird für das Jahr 1888 die Einhebung einer 4% Umlage von den Mietzinserträgen in der Weise bewilliget, daß hievon die Jahreszinserträge unter 24 fl. und die Mietzinse der von den k. k. Militärbehörden und k. k. Officieren innegehabten Localitäten befreit sind, hingegen von den übrigen Mietzinsen jährlich 4 kr. von jedem Mietzinsgulden zu entrichten sind.

S tem, če slavni zbor pritrdi temu nasvetu deželnega odbora, bode se z ozirom na to, da se je v letošnjem zasedanju sklenila postava, s katero se deželnemu odboru in c. kr. vladi dopušča dovoljevati take naklade, tudi lahko ustreglo želji mestne občine novomeske, da se bode ta naklada, katera je bila lanskega leta sklenjena, tudi za prihodnjih 9 let še dovolila. Gledé na to prosim, naj bi slavni zbor pritrdil nasvetu, katerega sem ravnokar prebral.

(Obvelja. — Angenommen.)

7. Priloga 77. Poročilo deželnega odbora gledé dovoljenja priklade na pivo v mestni občini Kamniški za leto 1888. do vstetega leta 1893.

7. Beilage 77. Bericht des Landesauschusses betreffend die Bewilligung einer Bierauflage in der Stadtgemeinde Stein für die Jahre 1888 bis einschließlic 1893.

Poslanec ces. svét. Murnik:

Tudi pri tem bi nasvetoval, da bi slavni zbor precej prešel v obravnavo te stvari.

Abgeordneter Luckmann:

Ich möchte mir denn doch erlauben zu beantragen, daß diese Vorlage nicht sofort in Verhandlung genommen, sondern vorerst einem Ausschusse zugewiesen werde. Es handelt sich um die Bewilligung einer Bierauflage, und eine Biersteuer ist in volkswirtschaftlicher Beziehung doch eine so wichtige Sache, daß die Prüfung der Vorlage durch einen Ausschuss unbedingt wünschenswert erscheint.

Landeshauptmann:

Nachdem eine Einwendung erfolgt ist, werde ich die Beilage Nr. 77 der Geschäftsordnung gemäß einem Ausschusse, und zwar dem Verwaltungsausschusse zuweisen. (Ni ugovora. — Es wird kein Einspruch erhoben.)

8. Priloga 70. Tretje branje načrta zakona, s katerim se uravnava zdravstvena služba v občinah, veljaven za vojvodino Kranjsko brez deželnega stolnega mesta Ljubljane.

8. Beilage 70. Dritte Lesung des Gesetzentwurfes betreffend die Regelung des Sanitätsdienstes in den Gemeinden, gültig für das Herzogthum Krain, mit Ausschluss der Landeshauptstadt Laibach.

Poročevalec dr. Vošnjak:

Slavni zbor! V drugem branji tega zakona sprejele ste se dve spremembi, in sicer v § 3. in § 6.

Ta dva paragrafa se po teh spremembah glasita takóle:

§ 3.

Kadar občina (zdravstvena občina) oskrbuje sama záse vsa naložena ji opravila zdravstvene policije in zdravstva sploh (§ 1.), tedaj pristaja po doloilih občinskega reda izvoljenemu občinskemu odboru, oziroma županu, zastopati to občino v tem oziru.

Kadar se združita dve ali kadar se združi več občin zaradi skupnega oskrbovanja določnih takšnih opravil v jedno zdravstveno okrožje (§ 1., odstavek 2.), tedaj zastopa to okrožje zbor dotičnih županstvenih članov, ako se ta združba ne razteza na več nego na šest občin.

Kadar se združi več nego šest takšnih občin v jedno zdravstveno okrožje, tedaj zastopa te občine zbor njih županov. Ako so mej temi občinami take, ki imajo nad 1000 duš, pošljejo taiste v zastop svoje županstvene člane.

Vsak teh v dveh neposredno spredaj stoječih odstavkih zaznamenovanih zborov izvoli po doloilih, veljavnih za volitev župana, kot predsednika in voditelja iz svoje srede načelnika in za slučaj, da je ta zadržan, načelnikovega namestnika, in sicer tega in onega za dōbo njijinega uradnega poslovanja kot županstvena člana, oziroma kot župana. Oba smeta pozneje, ako sta člana zastopu zdravstvenega okrožja, znova biti izvoljena.

§ 3.

Wenn eine Gemeinde (Sanitätsgemeinde) für sich allein alle ihr obliegenden Geschäfte der Gesundheitspolizei und des Gesundheitswesens überhaupt besorgt (§ 1), so steht die Vertretung derselben Gemeinde in dieser Beziehung dem nach den Bestimmungen der Gemeindeordnung gewählten Gemeindeausschusse, beziehungsweise Gemeindevorsteher zu.

Werden zwei oder mehrere Gemeinden behufs gemeinsamer Besorgung gewisser derlei Geschäfte zu einem Sanitätsdistricte (§ 1, Abs. 2) vereinigt, so wird letzterer durch eine Versammlung der betreffenden Gemeindevorstandsmitglieder vertreten, wenn sich die Vereinigung auf nicht mehr als sechs Gemeinden erstreckt.

Werden mehr als sechs solche Gemeinden zu einem Sanitätsdistricte vereinigt, so besteht die Vertretung dieser Gemeinden aus der Versammlung der Vorsteher derselben. Sind unter diesen Gemeinden solche, die mehr als 1000 Seelen zählen, so entsenden sie in die Vertretung ihre Gemeindevorstandsmitglieder.

Jede der in den zwei unmittelbar voranstehenden Absätzen bezeichneten Versammlungen wählt aus ihrer Mitte als Vorsitzenden und Leiter der Geschäfte nach den für die Wahl eines Gemeindevorstehers geltenden Bestimmungen den Obmann und für den Fall der Verhinderung des Letzteren den Obmann-Stellvertreter, und zwar den einen und den anderen auf die Dauer der Amtsführung derselben als Mitglieder des Gemeindevorstandes, beziehungsweise als Gemeindevorsteher. Beide können später, wenn sie Mitglieder der Vertretung des Sanitätsdistrictes sind, wieder gewählt werden.

§ 6.

Imenovanje zdravnika na podstavi poprejšnega razpisa, potem ko je bil zastop zdravstvene občine, oziroma zdravstvenega okrožja pozvan, staviti svoj predlog, pristaja deželnemu odboru, ki je dolžan držati se nasvetovanih mu treh oseb.

Imenovanje je, predno se izda dekret, naznaniti političnemu deželnemu oblastvu, katero ima pravico, taistemu, ako se ni zvršilo po zakonu, odreči svojo potrditev.

Ako ni zoper imenovanje nobenega zadržka, naznaniti je to dotičnemu političnemu okrajnemu oblastvu, katero sprejme od imenovanega namesto prisege slovesno obljubo, h kateremu uradnemu dejanju je povabiti župana zdravstvene občine, oziroma načelnika zastopu zdravstvenega okrožja.

Kadar začasno ni okrožnega zdravnika, mora deželni odbor dogovorno s političnim deželnim oblastvom provzročiti, da ga nadomestuje sosedni okrožni zdravnik ali pa drug za to sposoben zdravnik.

§ 6.

Die Ernennung des Arztes auf Grund des vorausgegangenen Concurres steht, nach Einholung des Vorschlages der Vertretung der Sanitätsgemeinde, beziehungsweise des Sanitätsdistrictes, dem Landesausschusse zu, welcher an die Vorschlagsterna derselben gebunden ist.

Die Ernennung ist vor Ausfertigung des Decretes der politischen Landesbehörde mitzutheilen, welche das Recht hat, derselben, wenn sie mit Außerachtlassung des Gesetzes erfolgt ist, die Zustimmung zu versagen.

Wenn gegen diese Ernennung kein Anstand obwaltet, ist hievon die betreffende politische Bezirksbehörde zu verständigen, welche die eidesstattige Angelobung des Ernannten abzunehmen hat, wozu der Vorsteher der Sanitätsgemeinde, respective der Obmann der Vertretung des Sanitätsdistrictes einzuladen ist.

Im Falle des zeitweiligen Abganges eines Districtsarztes hat der Landesausschuss die Substituierung desselben durch einen benachbarten Districtsarzt oder durch einen sonst hiezu geeigneten Arzt einverständlich mit der politischen Landesbehörde zu veranlassen.

Deželni glavar:

Gospod vitez Gutmansthal se je k besedi oglašil, da nekaj vpraša gospoda poročevalca.

Abgeordneter Dr. Ritter von Gutmansthal-Genvenuti:

Ich bitte ums Wort! Ich habe mir das Wort vor der Abstimmung über die dritte Lesung des Sanitätsgesetzes erbeten, natürlich nicht, um etwa einen Antrag auf Abänderung zu stellen, sondern nur, um an den verehrten Herrn Berichterstatter eine kleine Anfrage zu stellen, eine Frage, deren Beantwortung vielleicht für unsere Landbevölkerung von einigem Interesse ist. Es wird durch das vorliegende Gesetz eine ziemlich große Anzahl von Ärzten systemisirt, welche mit ihren Jahresgehalten und sonstigen Bezügen hinreichend ihr Auskommen zu finden in der Lage sein werden. Es ist ferner als Erfordernis bezeichnet worden, daß die Districtsärztestellen nur durch diplomirte Ärzte zu besetzen seien. Nun liegt die Befürchtung nicht ferne, daß manche von diesen diplomirten Ärzten in ihren Anforderungen betreffs der Aufrechnung der Gebühren gegenüber der Landbevölkerung — ich spreche natürlich nicht von den Armen, welche ja unentgeltlich zu behandeln sein werden, sondern von anderen Kranken, welche eben auch nicht vermöglich sind — insoferne zu weit gehen könnten, daß sie den von ihnen Behandelten zu hohe Gebühren aufrechnen werden. Vielleicht kommen manche dieser Herren aus Städten, wo sie gewohnt sind, höhere Gebühren aufzurechnen, als sie von der Landbevölkerung verlangt werden können, und es ist ja nicht zu bezweifeln, daß das Capital, welches auf die Ausbildung eines diplomirten Arztes daraufgegangen ist, einige Tausend Gulden beträgt und jedenfalls größer ist, als das für einen bloßen Wundarzt. Allein dieser Umstand kann doch keinen Grund für die Ärzte abgeben, in den Anforderungen bezüglich ihrer Gebühren weiter zu gehen, als billig ist, und die Landbevölkerung über das Maß ihrer Leistungsfähigkeit bei der ärztlichen Behandlung zu beschweren. Ich hätte es also für zweckmäßig gehalten, daß dies schon bei der Berathung des Gesetzentwurfes im Ausschusse besprochen worden wäre, aber da mir davon nichts bekannt ist, wollte ich mir die Anfrage an den Herrn Berichterstatter zu stellen erlauben, ob irgend welche tarifmäßige Regelung der Gebühren für die anzustellenden Di-

strictsärzte in Aussicht steht, oder ob diesfalls vielleicht auch in der zu erlassenden Dienstesinstruction eine Bestimmung getroffen werden wird, damit einerseits die Landbevölkerung die Beruhigung findet, daß sie künftighin bei der ärztlichen Behandlung in der Aufrechnung der Gebühren nicht überhalten werden wird, und andererseits, damit auch unsere Aerzte wissen, in welchen Grenzen sie sich bezüglich der Gebühren für die Kranken im Lande zu halten haben werden.

Poročevalec dr. Vošnjak:

Na to vprašanje se usojam odgovoriti, da po § 13. tega zakona službene dolžnosti okrožnih zdravnikov določuje natančno službeno navodilo, katero bode izdal deželni odbor, dogovorno s političnim deželnim oblastvom. V tem navodilu bode tudi tarifa vsaj za vsa ona opravila zdravnikov, katera morajo opravljati, bodisi na ukaz občine ali na ukaz vlade ali sodišč. Kar se tiče opravil, katera nakladajo sodišča ali vlada, je že določeno po dotičnih naredbah, koliko smejo zdravniki računati dijet, koliko za pot i. t. d.; koliko smejo računati za zdravljenje in preiskovanje ubogih, torej v tem oziru ne bode treba ničesar ukreniti. Ukrenili bomo le, koliko smejo zahtevati za pota, ako zdravijo uboge, in sicer po daljavi za kilometer. In to tarifo bodo menda zdravniki uporabljali primeroma tudi pri zdravljenju drugih ljudi. Ne verjamem, da bodo zdravniki pretirane terjatve stavili do svojih bolnikov. Ko bi se pa s časom pokazala potreba, da se uredijo tudi za privatno prakso plače, se bode deželni odbor tudi gotovo na to oziral, zlasti ko bi prišle pritožbe, da kateri zdravnik stavlja pretirane terjatve. Potem bode deželni odbor istotako določil, koliko sme največ okrožni zdravnik računati za svojo pot in druga zdravniška opravila.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri v drugem branji sprejetemu zakonu, kakor ga je gospod poročevalec ravno prečital, tudi v tretjem branji pritrdé, naj blagovolé vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

9. Priloga 72. Finančnega odseka poročilo o Holzapfelnovi ustanovi za gluhoneme.

9. Beilage 72. Bericht des Finanzausschusses betreffend die Holzapfel'sche Taubstummens-Stiftung.

Poročevalec Klun:

Slavni zbor! Ker je poročilo finančnega odseka že dalje časa v rokah gospodov poslancev, prosim dovoljenja, da smem citati samo nasvete finančnega odseka. (Ni ugovora. — Es wird kein Widerspruch erhoben.)

Finančni odsek nasvetuje:

Slavni deželni zbor naj sklene:

1.) Deželnemu odboru se naroča, da naj se potom slavne deželne vlade obrne do visokega ministerstva s prošnjo, da naj v smislu lanskega deželnozborskega sklepa

- a) pritrdi izročitvi Holzapfel nove zapuščine v deželno oskrbovanje, ne da bi se zaračunovali petodstotni doneski k upravnim stroškom,
- b) privoli, da se iz Holzapfel novih dohodkov za gluhoneme deklice v zavodu šolskih sester «de Notre Dame» v Šmihelu pri Novem Mestu, dokler deželne koristi ne bodo zahtevale drugačnega ukrepa, preskrbi 20 prostorov po 150 gld. za vsako gojenko, torej v skupnem najvišjem znesku 3000 gld.

2.) Deželnemu odboru se dalje naroča, da naj v slučajih, ako visoko ministerstvo pritrdi izročitvi Holzapfel nove zapuščine v deželno oskrbovanje, nemudoma pretresa vprašanje, kje, kako in kedaj bi se dala napraviti lastna gluhonemica, in da naj o tej zadevi poroča prihodnjemu deželnemu zboru.

S tem je rešeno tudi poročilo deželnega odbora v § 9. letnega poročila gledé Holzapfel nove ustanove.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

10. Priloga 73. Poročilo finančnega odseka o zgradbi delarničnega poslopja za prisilno delalnico in o drugih naredbah gledé razširjenja tega zavoda, katere so se deloma že ukrenile, deloma pa jih bode treba še ukreniti (k prilogi 67.).

10. Beilage 73. Bericht des Finanzausschusses über den aufzuführenden Bau eines Werkstättengebäudes für das Zwangsarbeitshaus und über sonstige bezüglich der Erweiterung dieser Anstalt theils getroffene, theils noch zu treffende Vorkehrungen (zur Beilage 67.).

Berichterstatter Luckmann:

Die Beilage des Landesausschusses Nr. 67 ist so eingehend und gut abgefaßt, daß der hohe Landtag daraus vollkommen informiert wird bezüglich der Begründung, welche der Finanzausschuß für seine Anträge geltend machen kann. Im Wesentlichen sind hier in der Beilage 73 die Anträge wiederholt, welche bereits früher vom hohen Landtage angenommen worden sind, besonders der Antrag bezüglich der Erweiterung der Zwangsarbeitsanstalt. Aus dem Berichte des Landesausschusses geht hervor, daß die an die Beitragsleistung der Staatsverwaltung zu den Kosten der Erweiterung des Zwangsarbeitshauses geknüpfte Bedingung der hohen Regierung, daß nämlich von den unsere Zwangsarbeitsanstalt mitbenützenden Nachbarländern die bindende Erklärung abgegeben werde, daß sie bereit seien, bei Abschließung der Verträge eine bleibende, nur mit Zustimmung

der Regierung lösbare Verpflichtung zur Benützung unseres Zwangsarbeitshauses durch die dortigen Zwänglinge und Corrigenden einzugehen, nicht erfüllt und diese Erklärung von den anderen Ländern bisher nicht erreicht werden konnte. Alle Länder erklärten sich bereit, Verträge auf eine längere oder kürzere Zeit abzuschließen, aber auf die stricte Bedingung der hohen Regierung ist bisher nirgends eingegangen worden. Es wird daher dem Landesauschusse nothwendig sein, diesfalls weitere Verhandlungen mit den Nachbarländern zu pflegen, eventuell der hohen Regierung vorzustellen, daß es unmöglich ist, die Erfüllung ihrer Bedingung bei den anderen Ländern durchzusetzen.

Indes mußte etwas für das Zwangsarbeitshaus vorgekehrt werden, denn die Anmeldungen für die Abgabe von Zwänglingen waren immer höher, und man mußte bereits provisorisch damit sich helfen, daß man zur Unterbringung der überzähligen Zwänglinge das Cholerahospital gepachtet hat. Es ist also absolut nothwendig, daß etwas zur Erweiterung der Anstalt vorgekehrt werde, damit wir nächsten Winter nicht wieder in Verlegenheit kommen, wo die Zwänglinge zu unterbringen. Der Finanzausschuß fand daher, daß nichts anderes übrig bleibe, als den Antrag des Landesauschusses bezüglich des Baues eines Werkstattengebäudes anzunehmen; nachdem aber damit für die Unterbringung der stets im Wachsen begriffenen Zahl der auswärtigen Zwänglinge noch nicht genügend vorgekehrt sein wird, namentlich die hohe Regierung darauf dringt, daß eine von der Zwangsarbeitsanstalt völlig separirte Besserungsanstalt für jugendliche Corrigenden hergestellt werde, was im Interesse der Besserung verwahrloster Kinder offenbar wünschenswert ist, so wird früher oder später nichts übrigbleiben, als ein Corrigendenhaus zu bauen.

Nachdem aber Krain für seine Zwangsarbeitsanstalt bereits so große Opfer bringt, so ist nicht anzunehmen, daß der hohe Landtag in kurzer Frist einen derartigen Antrag anzunehmen und wieder einen bedeutenden Betrag für den Bau eines Hauses für die jugendlichen Corrigenden zu votiren geneigt wäre, umso mehr, als die Zahl derselben in Krain selbst nur eine beschränkte ist und kaum fünf beträgt. Alle anderen Corrigenden entfallen auf die übrigen Länder, welche sehr wohl in der Lage sind, für deren Unterbringung in anderen Anstalten vorzusorgen. Zu diesem zweiten Beschlusse des Finanzausschusses wird natürlich die Zustimmung der hohen Regierung nothwendig sein. Es ist jedoch nicht zu bezweifeln, daß die Genehmigung erfolgen werde, indem es ja andere Länder gibt, welche Anstalten eigens für die Unterbringung verwahrloster Kinder haben und deshalb besser in der Lage sind, dieselben auf den richtigen Weg zurückzuführen, während das Land Krain gegenwärtig nicht in der Lage ist, die dafür nöthigen finanziellen Opfer zu bringen. Der Finanzausschuß hat daher nur den Antrag hinzugefügt, daß von dem Baue eines eigenen Hauses für jugendliche Corrigenden ganz abzusehen sei, und empfiehlt dem hohen Hause, der Landesauschuß wäre zu beauftragen, daß er die wenigen Corrigenden in anderen Anstalten unterbringen möchte und daß unsere Anstalt künftig nur für erwachsene Zwänglinge benützt werde.

Weiters enthält die Vorlage auch den Bericht des Landesauschusses bezüglich des Ankaufes des städtischen Grundes nächst dem Zwangsarbeitshause. Der hohe Land-

tag hat seinerzeit beschlossen, denselben um 9000 fl. anzukaufen, welcher Betrag aber schon damals als ein zu hoher erklärt wurde, umso mehr, als auf dem Grunde die Servitut lastet, daß keine Gebäude darauf aufgeführt werden dürfen. Nachdem der Betrag ein sehr hoher war, wurde als Bedingung des Ankaufes der städtischen Parzellen um den Betrag von 9000 fl. festgesetzt, daß die Stadtgemeinde verpflichtet sein sollte, den Servitutsweg zu sperren und eine neue Straße anzulegen. Der Landesauschuß hat die Zwangsarbeitsanstalt beauftragt, mit der Stadtgemeinde in Unterhandlungen zu treten. Diesfalls scheinen anfangs keine Schwierigkeiten obgewaltet zu haben. Bei der Abfassung des Vertrages aber stellte sich die Schwierigkeit heraus, daß die Gemeinde den Servitutsweg nicht sperren und die neue Straße auf eigene Kosten nicht eröffnen will, obwohl das in Rede stehende Terrain bereits früher von der Zwangsarbeitsanstalt occupirt und darauf außer der im vorigen Jahre erbauten Spitalsbaracke auch noch andere Baulichkeiten aufgeführt wurden und die Zwangsarbeitsanstalt bereits in unge störtem Besitze sich befindet. Nachdem nun die Stadtgemeinde sich weigert, die Bedingung zu erfüllen, entsteht die Frage, was hier zu beschließen ist. Der Kaufpreis ist so hoch, daß diese Bedingung seinerzeit sich wohl hat rechtfertigen lassen. Es bliebe also am Ende nichts anderes übrig, als zu processiren. Es steht jedoch nicht an, wegen einer an sich so unbedeutenden Sache es auf das Aeußerste kommen zu lassen, den Besitz zu behaupten und geltend zu machen, daß wir nur um diese Bedingung den Kauf eingegangen sind. Der Finanzausschuß glaubte, daß dieses äußerste Mittel zu vermeiden wäre und daß es dem Landesauschusse vielleicht doch noch möglich sein könnte, die Stadtgemeinde zu einem anderen Beschlusse zu bewegen, im schlimmsten Falle aber wäre der Landesauschuß zu beauftragen, diese Sache bestmöglichst zu finalisiren. Es wird dies umso eher möglich sein, als einer dieser Servitutswege bereits von der Zwangsarbeitsanstalt abgesperrt wurde, ohne daß seit sechs Monaten diesfalls eine Klage dagegen erhoben worden wäre.

Die Stadtgemeinde hat hauptsächlich das Bedenken, daß sie in einer Besitzstörungsklage seitens der Servitutsberechtigten unterliegen könnte. Aber ich glaube, daß hier ein Irrthum obwalten muß, die Stadtgemeinde hat in einem analogen Falle schon in allen Instanzen gesiegt, da die Stadtgemeinde stets berechtigt ist, aus öffentlichen Rücksichten Straßen und Wege zu eröffnen oder auch zu sperren.

Was den sonstigen Bericht des Landesauschusses betrifft über den Bau der Waschküche und Trockenkammer, über Umbauten im Oekonomie- und im Hauptgebäude, so entsprechen die getroffenen Maßregeln mehr oder weniger den Beschlüssen des hohen Landtages und entsprechen auch den Anforderungen, welche diesfalls von Seite des Sanitätsreferenten gestellt wurden. Alle diese Baulichkeiten sind bereits ausgeführt, und der Finanzausschuß glaubt in dieser Beziehung nichts anderes beantragen zu sollen, als die Genehmigung der vom Landesauschusse getroffenen Vorkehrungen betreffs der Affanirung und Erweiterung des Zwangsarbeitshauses.

Was den Bericht über die Verwendung der Zwänglinge für Feld- und Straßenarbeiten betrifft, so habe ich

nur auf Seite 19 der Beilage 67 einen Druckfehler zu berichtigen. Es heißt, daß die Einschränkung der Kundenarbeit eine bedeutende Herabminderung des Handwerksbetriebes der Anstalt zur Folge hatte: «Das Erträgnis derselben war im Jahre 1885 7286 fl., im Jahre 1886 6551 fl., dagegen im Jahre 1887 nur mehr 3400 fl.»

Nun, meine geehrten Herren, das sind nicht Gulden, sondern das sind Arbeitscheine, ausgeführte Arbeiten, und nachdem die Kundenarbeiten vollständig eingestellt sind, so hat die Anzahl gegen das Jahr 1886 eine bedeutende Herabminderung erfahren, es sind nur 3400 Arbeiten ausgeführt worden.

Trotzdem sind jedoch die Einnahmen der Anstalt bedeutend gestiegen; die Maßregel, daß die Zwänglinge auch außerhalb der Anstalt zu Feld- und Straßenbauten verwendet werden, hat sich sowohl in ökonomischer als auch in sanitärer Beziehung sehr gut bewährt.

Im Großen und Ganzen ist, wie gesagt, das Erträgnis der Anstalt ein größeres geworden, als zur Zeit der Kundenarbeit. Es ist hervorzuheben, daß von Seite der Zwangsarbeitshausverwaltung alles Mögliche geschehen ist, um das Interesse des Landes zu wahren, und daß die Verwaltung dafür alle Anerkennung verdient.

Damit, glaube ich, wären die Anträge, die zu stellen ich mir erlauben werde, hinreichend motivirt. Die Anträge des Finanzausschusses lauten:

«Der hohe Landtag wolle beschließen:

1.) Der hohe Landtag wolle die vom Landesauschusse getroffenen Vorkehrungen betreffs der Affanirung und Erweiterung des Zwangsarbeitshauses genehmigen.

2.) Von der Herstellung einer vom Zwangsarbeits- hause völlig abzusondernden Besserungsanstalt für jugendliche Corrigenden wird abgesehen, und ist die hohe k. k. Regierung um Genehmigung dieses Beschlusses zu ersuchen.

Nach der Zustimmung der hohen k. k. Regierung zu diesem Beschlusse sind die die gegenwärtige Corrigenden- abtheilung mitbenützenden Länder von der Auflassung dieser Anstalt mit dem Ersuchen zu verständigen, für anderweitige Unterbringung ihrer jugendlichen Corrigenden möglichst bald vorzusorgen.

3.) Der Landesauschuß wird beauftragt, mit auswärtigen Besserungsanstalten wegen Uebernahme von krainischen jugendlichen Corrigenden ein Uebereinkommen zu treffen, und ermächtigt, die diesfälligen Kosten aus dem Zwangsarbeitshausfonde zu bestreiten.

4.) Der Landesauschuß wird beauftragt, die Ausführung eines Werkstättengebäudes nach dem vorgelegten Plane und Kostenvoranschlage und den Bau einer Holzschuppe mit gemauerten Pfeilern im Betrage von ungefähr 3000 fl. für letztere vornehmen zu lassen und das Nöthige mit thunlichster Beschleunigung zu veranlassen mit Rücksicht darauf, daß alle diese Bauten bis längstens Ende September 1888 fertigzustellen sind.

5.) Die für diese Neubauten anerlaufenden Kosten sind vom Zwangsarbeitshausfonde zu bestreiten, und wird demselben zu diesem Behufe ein Vorschußhöchstbetrag von 40.000 fl. aus dem Landesfonde unter der Bedingung bewilliget, daß derselbe so bald als möglich refundirt wird und daß der Anspruch des Landes Krain für eine entsprechende Beitragsleistung der Staatsverwaltung für sämtliche bisher nur vorschußweise vom Landesfonde übernom-

menen, sowie auch für die weiterhin noch anerlaufenden Kosten der Affanirung und Erweiterung der Anstalt aufrechterhalten wird.

6.) Der Landesauschuß wird zur nochmaligen Einbringung einer Vorstellung an das hohe Ministerium des Innern wegen Erleichterung der zu treffenden Vereinbarungen mit den die Zwangsarbeitsanstalt mitbenützenden Ländern ermächtigt und zugleich beauftragt, die bezüglich, dem hohen Landtage zur Zustimmung vorzulegenden Vertragsentwürfe in der Weise vorzubereiten, daß darin mit Rücksicht auf den zulässigen Belagraum der Anstalt die Abgabe der Zwänglinge nach dem Verhältnisse der bisherigen Theilnahme der Länder auf eine möglichst lange Zeitdauer zugesichert und ein Herabgehen unter die bisherige Verpflegstaxe von 50 kr. per Kopf und Tag bei zu erzielenden Ersparnissen in der Regie erst nach vollständiger Vergütung der Affanirungs- und Erweiterungskosten der Anstalt an das Land Krain bedungen werde.

7.) Der Landesauschuß wird beauftragt, bei der Vergütung der Arbeiten die Bedingung zu stellen, daß der Bauunternehmer die Maurer und Handlanger, soweit solche in der Anstalt zur Verfügung stehen, gegen angemessenes Entgelt zu verwenden haben wird, und daß die Tischler-, Anstreicher-, Glaser-, Schlosserarbeiten und die Eisenlieferungen von der Anstalt, soweit thunlich, in eigener Regie besorgt, rückichtlich im Accord- oder beschränkten Offertwege bestmöglich angeschafft werden.

8.) Der Landesauschuß wird beauftragt, beziehungsweise ermächtigt, die Differenzen, welche sich gegenüber der Stadtgemeinde Laibach bezüglich der Straßenanlage ergeben haben, bestmöglich zu schlichten und den Vertrag wegen Ankauf des Grundes zu finalisiren.

(Vsi predlogi obveljajo v drugem in tretjem branji. — Alle Anträge werden in zweiter und dritter Lesung angenommen.)

11. Priloga 79. Poročilo finančnega odseka:

11. Beilage 79. Bericht des Finanzausschusses:

- a) o splošni javni bolnici v Ljubljani (k prilogi 54.),
- a) betreffend das allgemeine öffentliche Krankenhaus in Laibach (zur Beilage 54);
- b) o zgradbi dveh oddelkov v blaznici na Studenci (k prilogi 45.),
- b) betreffend den Zubau von zwei Abtheilungen in der Irrenanstalt zu Studenec (zur Beilage 45);
- c) o zgradbi bolnice za kužne bolezni (k prilogi 49.),
- c) in Betreff Erbauung eines Infectionsspitals (zur Beilage 49).

Poročevalec dr. vitez Bleiweis:

Slavni zbor! Usojam se v prvi vrsti omeniti, da je bilo poročilo že tiskano pred tretjim branjem v odseku in da se je pri tretjem branji prvemu predlogu

dodal še dodatek, kateri se glasi tako: za besedama »krajci mesta« naj se doda: »ako se zdolej pod a) in b) omenjene razprave ugodno zvršé«, nadalje naj se beseda »namreč« uvrsti pri sledečem stavku, tako, da se bode glasil: »V izpeljavo tega sklepa pooblašča se namreč deželni odbor« — prosim, naj se to popravi v tiskanem poročilu.

Usojal se bom brati potem predloge, in dovolite mi z ozirom na to, da imate že poročilo v rokah, le nekaj besedi:

Ko se je lanskega leta govorilo o raznih zgradbah v bolnici in blaznici, ko se je reklo, da je treba tudi zidati bolnico za infekcijske bolezni, izrekla se je tudi misel, da bi se prodala ali skrbelo za to, da se sčasoma odmakne bolnica iz sedanjih prostorov. Ker je bila ta misel res uvažanja vredna, je deželni odbor tudi v tem oziru nekaj predobravnav pričel, in te predobravnavne so bile tako ugodne, da je misliti mogoče, da se bode ta namera tudi izvršiti dala sčasoma. Finančni odsek je v tem oziru računil in iz teh števil razvidel, da nikakor ne bi bilo nemogoče, da bi se ta projekt izvršil, ako bi bili vsi zainteresirani, katerih je prav veliko v našem mestu, ne samo teoretično, ampak tudi praktično pokazali svojo voljo, pomagati deželi, da bi se ta velevažna stvar: umaknenje bolnice iz sedanjega prostora, izvršila. Ko je pa finančni odsek prišel do prepričanja, da bi bilo to mogoče, je moral tudi dosledno skleniti, da se vse druge priprave za prezidanje, poprave in preuredbe odloži do tistega časa, ko bode to vprašanje principijelno rešeno, in zato je Vam danes finančni odsek ničesar drugega ne predlaga, nego zidanje dveh oddelkov v blaznici na Studenci. To vprašanje pa ni v zvezi s preuredbo ali umaknenjem deželne bolnice, in ker je, kakor je v poročilu navedeno, skrajni čas, da se v tem oziru kaj stori, predlagamo letos le, da se dozidata dva oddelka na Studenci in v ta namen vstavi potrebni kredit, vse drugo pa odloži do tistega časa, ko bode deželni odbor imel priliko govoriti o zidanju nove bolnice.

Dovoljujem si prebrati predloge finančnega odseka. Glasé se:

Visoki deželni zbor naj sklene:

1.) Z ozirom na neodstranljive nedostatke in pomanjkanje prostora v sedanji bolnišnici, dalje z ozirom na to, da je za napredek, razširjatev in olepsavo glavnega mesta neobhodno potrebno, da se umakne bolnišnica iz sedanjega prostora, sklene deželni zbor zgraditi novo bolnišnico na drugem in primernem kraju mesta, ako se zdolej pod a) in b) omenjene razprave ugodno zvršé.

V izpeljavo tega sklepa pooblašča se namreč deželni odbor:

- dogovoriti se z mestno občino ljubljansko in s posestniki, ki imajo hiše in zemljišča blizu bolnišnice, gledé doneskov k stavbnemu zakladu za zgradbo bolnišnice na drugem mestu;
- prostiti slavno kranjsko hranilnico podpore v ta humanitarni namen in
- prihodnjemu deželnemu zboru poročati o vseh teh obravnavah, eventualno nakupiti primeren stav-

ben svet, ter predložiti načrte in proračune stroškov za zgradbo nove bolnišnice.

2.) Za blaznico na Studenci se dovoli sezidati dva oddelka s prostorom za 72 umobolnih, 36 moških in 36 ženskih, s skupnim stavbnim zneskom 66.000 gld.

3.) Za stavbne stroške leta 1888. se dovoli znesek 38.000 gld. iz deželnega zaklada.

4.) Deželnemu odboru se naroča, da te stavbe, katere se imajo izvršiti v letih 1888 in 1889, odda na podlagi načrtov, potrjenih od slavnega deželnega zbora v 8. seji dné 21. aprila 1877, potem javne konkurencije.

5.) Zgradba kopališča v sedanji bolnišnici, zgradba bolnišnice za kužne bolezni, nakup njive za omenjeno zgradbo in prodaja poljanske podružnice, kar je bil nasvetoval deželni odbor v prilogah 45 in 49, se ne izvršé.

(Predlogi obveljajo brez debate v drugem in tretjem branju. — Die Anträge werden ohne Debatte in zweiter und dritter Lesung angenommen.)

12. Priloga 75. Poročilo upravnega odseka o načrtu zakona zadevajoč povračilo škod, storjenih po lovu in divjačini (k prilogi 30.).

12. Beilage 75. Bericht des Verwaltungsausschusses über den Gesetzentwurf betreffend den Ersatz von Jagd- und Wildschäden (zur Beilage 30.).

Poročevalec Hren:

Slavni zbor! Načrt zakona, katerega je bil predložil deželni odbor v prilogi 30., je izvod naloga, katerega mu je bil dal deželni zbor v 11. seji lanskega zasedanja. Zakon ta ima ustrezati že davno spoznani potrebi novega zakona, ker dotična določila gledé odmerjenja lovskih škod so že stara nad 10 let in je torej že davno spoznana potreba, da se nadomesté z novimi. Ker je slavni deželni zbor že s svojim lanskim sklepom spoznal potrebo novega zakona, in ker je pričakovati, da bode dosledno temu ostal tudi danes na tistem stališču, se mi ne zdi potreba, na široko razpravljati potrebo tega zakona; zato mislim, naj bi slavni zbor na podlagi popravljenega načrta, kakor ga je izdelal upravni odsek in je bil razdeljen v prilogi 75., prešel v specijalno debato.

Predloga, katera upravni odsek stavi v prilogi 75., se glaseta:

1.) Priloženemu načrtu zakona se pritrdi.

Dem beiliegenden Gesetzentwurfe wird die Zustimmung erteilt.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da temu zakonu pridobi Najvišje potrdilo.

Der Landesauschuss wird beauftragt, für diesen Gesetzentwurf die Allerhöchste Sanction zu erwirken.

Deželni glavar:

Otvorjam generalno debato.

Poslanec ces. svét. Murnik:

Ne bom stavljajl o predležéem predmetu nikakega nasveta, ampak o stvari, katera je z divjačino v zvezi, želim staviti predlog in prosim, da bi slavni zbor koncem te obravnave tudi o tem predlogu blagovolil obravnavati in sklepati.

Moj predlog se glasi:

Slavni deželni zbor naj sklène:

Deželnemu odboru se naroča, deželni zakon od 20. decembra 1874, o tem, v katerem času naj se divjačina ne pokončava, pretresati in potrebne spremembe zakona v prihodnjem zasedanji deželnemu zboru predložiti.

Z dovoljenjem prečastitega gospoda predsednika bom tudi prav na kratko ta predlog utemeljil. Mnogo-krat se namreč od onih, kateri so lovci, pa tudi od poljedelcev, pritožbe slišijo zoper nekatere določbe sedanjega zakona od 20. decembra 1874. l. in mislim, če le ene omenjam, se bode prevedelo, da je stvar tako važna, da je pretresovanje in preuredba tega zakona potrebna. Pod št. 16. omenja se v tem zakonu divji golob in določuje, da se divji golob od 15. aprila do 15. avgusta ne sme niti loviti, niti jeti, niti ubijati. Mnogo se je že o tem govorilo, tudi v c. kr. kmetijske družbe občnem zboru, in reklo se je, da bi ta žival mnogo manj škodovala, ko bi se izreklo postavno, da se vsak čas sme loviti ali ubijati. To posebno čutijo kmetovalci ljubljanske okolice in to tudi zaradi tega, ker ta žival ni samo s tem zadovoljna, da bi pobirala vsejano žito, ampak tudi zrna izkopava in pojé. Nadalje so mi nekateri omenili, da tudi določba pod št. 13. v dotični postavi ni primerna za naše kraje, ker se tam določuje, da se gozdna jerebica in snežna jerebica od 1. junija do 15. avgusta ne smeta loviti, ne jeti, ne pobijati. Zvedenci trdé, da je to gotovo prekratek čas za te dve živalici, ker imata premalo časa za valenje in so lovci mnenja, da bi se moral ta čas podaljšati. Nekateri menijo od 1. aprila do 15. avgusta. Ne bom se zaradi poznega časa spuščal v daljno razpravo o vsi tej stvari; mislim pa, da bode iz kratkih teh besed vsakdo lahko spredidel, naj si bode lovec ali kmetovalec, da je v resnici potrebna sprememba te postave v nekaterih točkah. To so čutili tudi drugi deželni zastopi, ker je skoro v vsaki deželi prvotna postava, ki se je povsod približno enako glasila, bila že preurejena.

Priporočam torej, naj bi slavni zbor prešel v obravnavo o tej resoluciji in jo končno sprejel.

Deželni glavar:

Po mojem mnenji je predlog gospoda poslanca Murnika prav za prav samostalen predlog, ali ako slavni zbor ne nasprotuje temu, je mogoče, da koncem seje o tem obravnavamo. (Klici — Ruže: Ne koncem seje, ampak koncem te točke dnevnega reda.)

Poročevalec Hren:

Tudi po mojem mnenji je nasvet gospoda poslanca Murnika samostalni predlog, ki cika na to, da bi se sprejela resolucija, s katero se dá deželnemu

odboru posebna naloga, ker je za ta predmet potreba posebnih poizvedeb in se torej stvar danes v vsebini rešiti ne more. Mislim, da bi se, ker ne gre za meritorično rešitev, koncem te obravnave razpravljalo o dotičnem predlogu.

Deželni glavar:

Ako ni ugovora, bomo tako ravnali, in preidemo sedaj v specijalno debato o odsekovem predlogu.

(Ni ugovora. — Es wird kein Widerspruch erhoben.)

Poročevalec Hren:

(Bere § 1. iz priloge 75. — Liest § 1 aus der Beilage 75.)

V odstavku pod črko b) je pomota, in se naj mesto »divjaške vrste« postavi »divjačinske vrste«.

Določila tega paragrafa naslanjajo se bistveno na pravna načela našega državlanskega zakonika in ravno tako na načela natornega prava, ker je naravno, da je tisti, ki je komu škodo napravil, tudi dolžan, škodo povrniti, naj si bode ta škoda storjena na osebi, na zdravji ali premoženji. Dosledno temu določuje naš državlanski zakonik v § 1295., da ima vsakdo pravico, terjati od poškodovanca povračilo škode, katero mu je ta po krivdi prizadejal. Gotovo pa je krivda, ako kdo tako ravna, bodisi hoté ali po zanikernosti, da komu drugemu kvar dela na premoženji. — Kar se tiče vsebine tega paragrafa, kakor ga je stilizoval upravni odsek v neki spremembi mimo načrta deželnega odbora, je pojasнено stališče upravnega odseka v poročilu njegovem in iz tega razvidno, zakaj se je upravnemu odseku zdelo umestno, neka določila prvega zakonovega načrta spremeniti, namreč, da se pod črko a) med škodovalci navajajo tudi lovski psi. Druga sprememba nahaja se pod črko b) prvega paragrafa; upravnemu odseku se je namreč zdelo opravičeno, omejiti dolžnost povrnitve škode le na tiste vrste divjačine, za katero si je lovski upravičenec pravico lova pridobil, in katere so se zakonom z dné 20. decembra 1874 vzele pod posebno svoje varstvo. Zavoljo tega mislim, da se s tem določilom popolnoma ustreza načelom državlanskega prava, in torej predlagam, da ga slavni zbor sprejme tako, kakor sem ga čital. Gotovo bi namreč ne ugajalo pravičnim načelom, ko bi se storil zakupnik lova zagovornega in se mu nalagala dolžnost odškodbe gledé tistega kvara, ki ga je na zemljišči ali pridelkih napravila divja zverjad, recimo medved, ker ta ne spada med lovno divjino, katero sme loviti le lovski zakupnik, ampak je zverjad, katero sme vsakdo ubiti. — Pri stilizovanji dotičnega odstavka držal se je upravni odsek besedi v načrtanem zakonu, kakor ga je ravno tekom letošnjega zasedanja vlada predložila v deželnem zboru koroškem.

Poslanec Kersnik:

Tudi s tem novim izrazom se ne morem prav sprijazniti, namreč da rečemo »divjačinske vrste«. Mislim, da ni treba bati se tako tistega genetiva in

predlagam torej, naj se reče: «tiste vrste divjačine»; to je razumljivo, pa tudi slabih dovtipov ne bode mogoče delati, kakor pri «divjaških» in «divjačinskih».

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Poročevalec Hren:

Ta popravek je le slovniškega pomena, in v tem oziru se ne morem smatrati strokovnjaka, ampak pomenil sem se z drugimi, ki imajo za to veljavnost, in zatorej ostanem pri svojem predlogu, naj se reče: «divjačinske vrste».

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki so za predlog s spremembo, nasvetovano po gospodu Kersniku, naj blagovolé se vzdigniti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec Hren:

(Bere § 2. — Liest § 2.)

Ta določba je izvod načela § 1301. o. d. z., kateri pravi, da jih je več za škodo odgovornih takrat, če so skupno pripomogli k škodi; to pa je gotovo, če je več zakupnikov pri enem lovu, da so vsi odgovorni za škodo, katero so ali sami storili, ali njihovi gostje, ali njihovo lovsko osobje.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Bere § 3. — Liest § 3.)

Ta paragraf se sklicuje izrecno na določila državlanskega zakonika, katera se nahajajo v § 1302., ki določuje, da je tistemu, kateri je škodo povrnili, prihranjena pravica, poprijeti ostale za povračilo. Ker ta paragraf ne določuje torej nič novega, predlaga upravni odsek, nespremenjenega po načrtu deželnega odbora sprejeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Bere § 4. — Liest § 4.)

Ta paragraf je sicer nekoliko, pa le stilistično prenarejen mimo tistega, kakor ga je predlagal deželni odbor, in ustanavlja neko izjemo od glavnega načela § 1. Ta pravi, da je škodo, storjeno po lovu ali divjačini, v obče povrniti. Paragraf 4. pa ustanavlja neko izjemo, da le pod nekaterimi pogoji, ako je namreč tudi poškodovanec sam to storil, kar mu zakon nalaga; ta paragraf namreč pravi, naj tudi poškodovanec sam skrbi za svoje blago, da se mu škoda ne dela, in le, ako je storil, kar vsak dober gospodar navadno za obrambo svoje lastnine stori, je dolžnost upravičenca lova, mu škodo povrniti. Ako bi pa zanemaril, kar bi bilo po navedenih načelih njegova dolžnost, bi tudi pravico na povrnitev storjene mu škode zgubil. Zatorej se usojam, ker se tudi bistvene spremembe mimo načrta deželnega odbora tukaj ne nahajajo in ker so nasvetovana načela navadna in prav pravična, nasvetovati, naj slavni zbor blagovoli pritrčiti temu paragrafu.

Poslanec dr. Poklukar:

Ne da bi nameraval pri § 4. predlagati kako premembo, ampak zato, ker je on za kmetijstvo našo, izrecno za sadjerejo najvažniši paragraf, hočem na kratko naglašati določbe, kakoršne so bile v upravnem odseku predložene, in premembe, katere je mislil tukaj skleniti v prvi vrsti na korist sadjereje naše.

Že v predlogu zakona bilo je določeno, da go-spodar, sadjerejec ni vezan, ograditi svoje vrte in polja, ograja mu je na vsak način odpuščena. Postalo pa je vprašanje po drugi polovici tega paragrafa nejasno, kar je dolžan storiti v varstvo svojih zasadov, da se mu najemnik lova ne more ustavljati gledé povrnitve dotične škode. Po prejšnjih besedah tega paragrafa ostalo bi popolnoma nejasno, kar je v ta namen storiti dolžan, ali sadno drevje pobeliti, obvezati s slamo v zimskem času ali s čim drugim. Ker ima zajec velik strah pred češminovimi vejami, je menda dolžan, s češminovimi vejami oviti sadno deblo. Upravni odsek je mislil, da pravo zadene, ako se tega drži, kar dober gospodar vsakega kraja v varstvo sadnega drevja navadno stori. Ta pomen ima prememba, katero je upravni odsek nasvetoval z dostavkom, da je škoda vsled tega nastopila, ker je oškodovanec opustil tiste na dotičnem kraju navadne priprave, s katerimi dober gospodar take stvari navadno zavaruje.

To pa izraža ono ožjo mejo, tako da se ne bode, n. pr. na Dolenjskem, kjer je sadno drevje skoz in skoz prosto, zahtevalo ono, kar imamo na Notranjskem navadno, ali kar je tudi na Gorenjskem. Na Notranjskem je ograjanje navadno s suhim zidovjem, na Gorenjskem z lesenimi plotovi, na Dolenjskem sploh ni zavarovano. Kar se pa druge brani tiče, mislil je upravni odsek, naj vsak, ki ima pravico, zahtevati odškodbo, tudi stori to, kar stori dober gospodar dotičnega okraja. S tem se bode ustreglo zahtevam sadjerejcev in lovcev, kateri imajo veselje zajce streljati.

Poročevalec Hren:

Na to nimam ničesar omeniti, ker je gospod predgovornik le izpeljal nagibe, kateri so bili mero-dajni za upravni odsek pri sklepanji o tem paragrafu, kateremu naj slavni zbor blagovoli pritrčiti.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Bere § 5. — Liest § 5.)

Tudi ta določba je čisto naravna in se sama ob sebi razume. Škoda je le tista kvar, ki se komu dejansko zgodi. Včasih jo ni mogoče po iznesku konstatovati precej, ko se je zgodila, posebno, ako se to zgodi na poljskih pridelkih o takem času, ko tudi cenilec ne more natanko preudariti, kateri kvarni nasledki bodo nastopili. Včasih se spomladi drevesca oškrebajo in oglodajo, pa se zopet obrastejo; lub se na drevescu popravi in potem se šele vidi, da škoda ni taka, kakor se je bilo v prvem trenutku bati. Zato § 5. ustanavlja, da, če se v takem primerljivi škoda iz začetka ne more številoma določiti, je treba to šele kasneje storiti. To je v zvezi z določilom § 7., o katerem bom pozneje govoril, ker ta paragraf naklada

oskodovalcu dolžnost, o pravem času za to skrbeti, da se pred žetvijo škoda določi. Prosim torej, naj se ta paragraf, kateri je soglasen s § 5. deželno-odborovega načrta, sprejme.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Bere § 6. — Liest § 6.)

Ta paragraf, kakor sem ga čital, je v soglasji s § 6. deželno-odborovega načrta, samo da ima ta načrt v drugem odstavku še drugo določilo, katero je odsek tukaj izpustil, da je namreč pritožbe zoper razsodbe prve stopinje podati deželnemu oblastvu, ter ga uvrstil v § 11., ki natančneje ustanavlja pravna sredstva, katera so zoper razsodbe sploh, torej tudi one prve instance, dopustne.

Predlagam, naj bi se tudi ta paragraf, kakor sem ga prečital, sprejel.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Bere § 7. — Liest § 7.)

Najpred moram omeniti, da se je v drugem odstavku nemškega teksta vrnil tiskovni pogrešek, ter se mora reči: »daß Ansuchen um die Abhülfeung« mestu »daß Ansuchen um die Abhülfeung«, prosim naj se to popravi in paragraf sprejme po odsekovem nasvetu.

Poslanec dr. Papež:

Usojam si predlagati neko spremembo glede prvega odstavka; tu naj se uvrsti za besedo »tudi« beseda »pravočasno«. To je v smislu jasnosti postave, kajti sedaj je tudi mogoče, da bi oskodovalanec prekratek čas pred žetvijo oglašil svojo prošnjo, ali da bi precej, ko zahteva povračilo, v istej prošnji ob enem izražal prošnjo, naj se ceni škoda. Nobeno ne bi bilo pravočasno, in zato predlagam spremembo, da bode postava jasna in se ne bode zlorabila niti od strani strank, niti od strani oblasti, kar se tudi včasih godi.

V drugem odstavku pa predlagam, ako se prva preuredba sprejme, zbrisati besede »do začetka žetve«.

V nemškem tekstu naj se v zadnji vrsti prvega odstavka za besedo »judem« uvrsti beseda »rechtzeitig« in v zadnjem odstavku besede »bis zum Beginne der Ernte« zbrisejo.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Poročevalec Hren:

Jaz se popolnoma s tem strinjam. Ko bi bila ta stvar sprožena v odseku, bi se bil predlog gotovo sprejel, ker je zares treba, ako je škoda ceniti še le ob času žetve, da poškodovanec pravočasno žetve čas naznani oblastvu; jaz se torej strinjam s premembami, katere nasvetuje gospod poslanec dr. Papež in prosim, naj se jim pritrdi.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Bere § 8. — Liest § 8.)

Če primerjate, častiti gospodje, načrt zakona upravnega odseka z načrtom, katerega je predložil deželni odbor, vidite, da je prav za prav ta premenjeni paragraf sestavljen iz §§ 7., 9. in 10. prvot-

nega načrta. V bistvu so se sprejela določila onega načrta, kakor je bil iz začetka predložen, samo nekaj se je preuredilo v tem smislu, da je tukaj odločeno, da poizvedbe in tudi cenitev se imajo redno in praviloma izvršiti po dotičnem županu ali občinskem predstojniku, ne pa po političnem oblastvu, kajti po načrtu deželnega odbora je v § 9. le rečeno, da sme politično oblastvo izvršiti potrebne poizvedbe po županu. To pa se je zgodilo samo oziraje se na dotične poškodovance same in zaradi znižanja stroškov, kajti včasih je res škoda tako neznatna, da bi bilo neprimerno več stroškov, ko bi morala komisija od političnega oblastva na lice mesta iti in tam škodo poizvedovat; torej je res umestno, da se škoda ceni in poizvedbe vrše po dotičnem županu. Le izredoma, ako bi se političnemu oblastvu zdelo primerno, škodo ceniti po svojem poslaniku, naj politično oblastvo to stori; n. pr. ako je škoda znamenita, ali ako lovski opravičenec sam to zahteva, ali če je župan sam interesent, oziroma n. pr. ako je on sam zakupnik lova i. t. d. To so pa le izjeme, pravilo je, da župan sam s pomočjo cenilcev škodo ceni in poizveduje. To je gotovo boljše kakor ono, kar določuje § 9. načrta deželnega odbora. Vsakako pa se ima pred poizvedbami, naj jih vodi uradnik ali župan, poskusiti poravnati stranke.

To so najvažnije določbe tega paragrafa, oziroma spremembe, katere je upravni odsek pri prvotnem načrtu postave storil. Mislim, da se bode ravno s temi določili popolnoma zadostilo vsem zahtevam, posebno posestnikov samih, in zato toplo priporočam, naj slavni zbor ta paragraf sprejme.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Bere § 9. — Liest § 9.)

Poslanec Kersnik:

K zadnjemu odstavku bi stavil predlog, naj se spremeni in bom to kratko utemeljil. Tukaj se namreč določuje, da sme oblastvo troške razdeliti, ako od njega priznано povračilo škode ne doseže polovice tistega zneska, katerega je lovski upravičenec pred cenitvijo škode oskodovalcu brez vspeha ponujal na poravnalni poti.

Torej je tukaj že po zakonu opravičenec zavezan, prvi staviti ponudbo. Reklo se bode, da poškodovanec ne sme ali prav za prav ni zavezan staviti zahteve, in sicer po številki (ziffermäßig). — § 7. pa govori o poskusu poravnave in pri tistem pride vendar tudi poškodovanec in mora priti v položaj, da stavi svojo zahtevo, in mislim, da, ako se primerna razdelitev stroškov ne drži ponudbe opravičenca, ampak bolj zahteve oskodovalca, bomo obema stranima bolj ugodili in zaprečil se bo marsikteri neplodni prepir. Zato bi nasvetoval, naj se glasi tretji odstavek § 9. takó-le: »Oblastvo sme sicer troške porazmerno deliti, in sicer v razmeri zahteve povračila, stavljene pri poravnavnem poskusu (§ 7.) s pripoznano škodo, ako ta ne doseže polovice ali vsaj polovico zahteve«.

»Die Behörde kann übrigens die Kosten verhältnismäßig theilen, und zwar im Verhältnisse des beim Ver-

gleichverfuche (§ 7) gestellten Erfahrungsgrundsatzes zu dem zu-
erkannten Schaden, wenn der letztere nicht oder nur die
Hälfte der ersteren erreicht».

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Poslanec Detela:

Moram se temu nasvetu protiviti, ker je bil ravno
ta stavek dobro premišljen in se je o tem natanko
določilo, ker se je videlo, da se le na ta način varuje
oškodovanec še večje škode, ako toži. Štajerska po-
stava ima do sedaj določbo primeroma tako, kakor
jo gospod poslanec Kersnik sedaj predlaga. Ta določba
je povzročila na Štajarskem, da so oškodovanci veliko
troškov za obravnave trpeli. Ako je n. pr. nekdo
svojo škodo cenil na 10 gld. in mu je bilo potem pri-
poznano le 7 gld., je dotična oblast lahko rekla: »Raz-
loček 3 gld. je vže tako izdaten», da je bila terjatev
prenapeta, in je torej oškodovanca obsodila v povrnitev
troškov obravnave; tako da je končno plačal veliko
več troškov, kakor je znašala mu prisojena odškod-
nina. To pritožbo sem na Štajarskem od več strani
slišal, in reklo se je, da se vsak boji, odškodovanje
potom postave zahtevati, ker ne vé, če ne bode v
povrnitev troškov obravnave obsojen, ki morebiti več
znašajo kakor njegova škoda. Ravno zaradi tega se je
v predlogu deželnega odbora, kakor tudi v odsekovem
predlogu predlagala določba, kateri nasprotuje gospod
poslanec Kersnik. Da je opravičena, bi še na kratko
s tem dokazal.

Deželni odbor štajerski obrnil se je, ko je slišal,
da bomo mi predručali načrt postave o povračilu
škode po lovu in divjačini, do deželnega odbora kranj-
skega in prosil, naj se mu pošlje dotični načrt. Deželni
odbor je tej želi ustrejel in prošil, naj pošlje deželni
odbor štajerski tudi novi načrt postave, katero namerava
deželnemu zboru predložiti. Deželni odbor je res dobil
iz Gradca ta načrt in iz njega razvidel, da se je spre-
jelo v štajerski načrt iz načrta deželnega odbora kranj-
skega skoro od besede do besede ravno to novo do-
ločbo gledé razdelitve troškov. Ker so v deželnem
odboru štajarskem strokovnjaki in jako odlični juristi,
kateri niso imeli nobenega pomisleka, sprejeti dotični
odstavek, kakor je tukaj, ne vem, zakaj bi pri nas ne
sprejeli te določbe, ki meri le na to, naj se varuje
oškodovanec še večje škode, namreč da bi ne bil ob-
sojen v povrnitev troškov, ki znajo presegati pripo-
znano mu odškodnino. Torej prosim slavni zbor, naj
sprejme ta odstavek po nasvetu odsekovem, ako pa
ga ne sprejme, naj raje zavrže vso postavo, ker bi
ne imela koristi za kmetovalce. Če se ne sprejme ta
določba, noben oškodovanec ne bode imel poguma
tožiti za povračilo škod storjenih po divjačini, ker se
mu bode bati velikih troškov za obrnavo. (Klici
na levi — Rufo lufß: Dobro!)

Poročevalec Hren:

Slavni zbor! Že prizor, katerega smo imeli sedaj,
ko je šlo za podpiranje tega predloga, nas uči, kam
ta predlog cika in kaj bi se z njim doseglo. Videli smo,
da le gospodje velikega posestva in gospod pred-

lagatelj sam, ki je tudi veliki lovec in grajščak, pod-
pirajo ta predlog. Kar se pa tiče mene, in jaz govorim
tudi v imenu upravnega odseka, moram odločno za-
vračati predlog gospoda Kersnika in se strinjam z
besedami gospoda predgovornika, da bi bilo to le na
veliko kvar zemljskim posestnikom, in moram se ču-
diti, da gospod, ki zastopa kmetijstvo in naše kmetske
posestnike, zamore tak predlog staviti. Kar je gospod
predgovornik poslanec Detela omenil, je istinito, ker
določba, ki jo pobija gospod poslanec Kersnik, je po-
boljšek, ki ga je sprejel tudi deželni odbor štajarski
in koroški. Ko bi se sprejel predlog gospoda Kersnika,
bi bilo to na veliko kvar oškodovancem. Če ima na
primer oškodovanec 30 gld. škode, upravičenec lova mu
pa 20 gld. ponuja, pa se mu le 10 gld. prisodi, takrat
naj že bode, da se troški primerno razdelé, ker je
neprimerno preveč zahteval. Ako pa je zahteval 30 gld.
in se mu je prisodilo 20 gld., ima on pravico za-
htevati, naj se mu vsi troški povrnejo. Jaz torej od-
ločno stojim na stališču upravnega odseka in upam,
da tudi visoka zbornica ta predlog sprejme. Omeniti
imam, da se je dotični paragraf, kakor ga je bil pred-
lagal deželni odbor, nekoliko spremenil s tem, da se
je dodalo določilo, da se troški za zastopanje ne smejo
nikdar povrniti. To je le na korist oškodovancu, ker
bi se znalo pripetiti, da bi upravičenec lova si vzel
seboj odvetnika, ki bi mu delal dolga pota in ogromne
troške zaračunal, in ko bi v tej primeri oškodovanec
pravdo zgubil, bi bil v nevarnosti, da bi moral tudi
odvetniške troške plačati. Zato se je zdelo upravnemu
odseku prav primerno, kar se tudi nahaja v dotičnem
štajarskem zakonu in kar je tudi vlada predlagala v
načrtu za Koroško, da se troški za zastopanje nikdar
ne povračajo. Vsled tega toplo priporočam sprejem
odsekovega predloga.

Deželni glavar:

V osebnej zadevi se je oglasil gospod poslanec
Kersnik.

Poslanec Kersnik:

Ta jako neumesten napad, katerega je gospod
poročevalec napravil na mojo poslaniško svobodo, od-
ločno zavračam. Jaz živim med kmeti in sem sam
kmetovalec kolikor toliko, in poznam potrebe tega
stanu; stavil sem *bona mente* svoj nasvet v prepričanju,
da s tem le koristim kmetskemu stanu; svest sem si
pa, da spolnujem svoje poslaniške dolžnosti, kakor
kak drug poslanec, ali vsaj v toliki meri, kakor po-
slanci, ki pri svojih izvolitvah napravljajo marsikatero
originalne in interesantne obljube, a potem jih ne
spolnujejo.

(Občna veselost. — Allgemeine Heiterkeit.)

Poročevalec Hren:

Meritorično nimam ničesar opomniti. Na napade,
v kolikor morda cikajo na mojo osobo, katere se je
zdelo gospodu predgovorniku umestno omeniti, pa ne
odgovarjam.

Deželni glavar:

Glasovali bomo po odstavkih.

Prosim torej gospode, kateri pritrdé prvemu in drugemu oddelku § 9. po odsekovem predlogu, naj blagovolé vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Gledé tretjega oddelka stavl je gospod poslanec Kersnik predlog, naj se ta glasi:

«Oblastvo sme sicer troske porazmerno deliti, in sicer v razmeri zahteve povračila, stavljene pri obravnavnem poskusu (§ 7.) s pripoznano škodo, ako ta ne doseže polovice ali vsaj polovice zahteve». Prosim gospode, ki so za ta predlog, naj blagovolé se vzdigniti.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je odklonjen.

Prosim torej gospode, ki so za tretji odstavek po predlogu odsekovem, naj blagovolé vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec Hren:

(Bere § 10. — Liest § 10.)

Kakor sem že popred omenil, se je pri § 6. deželno-odborovega načrta izpustil drugi odstavek, ki govori o pritožbah, ter ta določba uvrstila v paragraf 10. zajedno z določilom, da je dopuščen priziv ali pritožba ne samo zoper razsodbe prve instance, ampak tudi, ako je deželna vlada prvi odlok prenaradila, pritožba do ministerstva zoper razsodbo deželne vlade. Ako bi pa deželna vlada razsodbo prve instance potrdila, tedaj naj bi priziv ne bil dopuščen. V tem oziru je nasvet deželnega odbora spremenjen. Predlagam, naj se tako sprejme.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Bere § 11., uvod in naslov zakona, ter predloga upravnega odseka iz priloge 75., ki obveljajo brez debate. — Liest aus der Beilage 75 den § 11, Eingang und Titel des Gefekhenturfes, sowie die beiden Ausfufsanträge, welche ohne Debatte angenommen werden.)

K resoluciji gospoda poslanca Murnika nimam ničesar omeniti, nasvetujem pa, da jo slavni zbor blagovoli sprejeti.

Deželni glavar:

Zdaj bomo glasovali o resoluciji, katero je gospod Murnik predlagal v generalni debati.

Prosim tiste gospode, kateri pritrdé tej resoluciji, naj blagovolijo vzdigniti se.

(Obvelja. — Angenommen.)

Točki 13. in 14. odstavim od današnjega dnevnega reda, ker ste v tesnej zvezi s cestno postavo, in bode upravni odsek o teh prošnjah zajedno s postavo poročal.

15. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Radečah in drugih za podporo za zgradbo Savskega mostu pri Radečah.

15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes von Ratschach und anderer um Subvention für den Brückenbau über die Save bei Ratschach.

Poročevalec Hren:

Slavni zbor! Poročati mi je v imenu upravnega odseka o prošnji, ki so jo bile vložile občina radeška in sosedne občine sporazumno s posebnim za to obstoječim komitetom na deželni zbor v ta namen, naj bi ta potrebno ukrenil in preskrbel, da bi se pri Radečah čez Savo napravil stalen most.

Ta predmet, častita gospôda moja, ni nov in se ne obravnava o njem prvokrat v visoki zbornici, ampak govorilo in obravnavalo se je o njem že o dvojih prilikah poprej. Bilo je prvokrat l. 1863. o povodu, ko je šlo v 22. seji tadanjega zborovanja za zgradbo krškega mostu, v katero svrhu je bil deželni zbor, kakor znano, s sklepom 6. maja podpore 10000 gld. dovolil. Že takrat je poročevalec porabivši poročilo o krškem mostu dobil povod, poudarjati in dokazati, da je — kakor na Krškem — ravno tako tudi most pri Radečah čez Savo nujno potreben.

Drugokrat pa se je obravnavalo l. 1873., ko je bila vložena pri visokej zbornici enaka peticija, kakor je današnja, namreč v podporo podjetja za pravo mostu iz deželnega zaklada.

Predno pa pridem na sedANJI položaj in predno označim stališče, ki ga je v tej zadevi zavzel upravni odsek, naj mi bo dovoljeno, v kratkih potezah navesti Vam površne podatke iz dosedanjega delovanja, ki se je snovalo gledé tega predmeta. Zdi se mi to potrebno za utemeljevanje odborovega predloga, ker se s tem jasno dokaže, da se je že zdavnej spoznala potreba in da so se za to podjetje poprejšnja leta živahno zanimali ne samo dotični neposredni interesi in bližnji okoličani, ampak tudi državna oblastva, pa tudi prebivalstvo iz sosednih štajerskih krajev, dá, in ne manje tudi naš slavni deželni zbor. — Tega omenjati pa je zavoljo tega potrebno, ker ravno na te podatke in dogodke iz poprejšnjih let se naslanjajo nasveti upravnega odseka, katere bodem imel čast proglasiti kasneje.

Že s poročilom dné 26. marca 1858, št. 3390, je deželna vlada, poznavši potrebo in važnost Savskega mostu pri Radečah, pri trgovskem ministerstvu predlagala, naj bi vlada dala most napraviti ob troskih cestnega stavbnega zaklada, v katero svrhu je bil gospod vitez Gutmansthal ponudil posojilo 16.000 gld., pa le pod pogojem, če bi se most še tisto leto napravil.

Trgovsko ministerstvo ponudbe sicer ni sprejelo, pač pa obljubilo zgradbo protežirati, ako bi kak privatni podjetnik zgradbo prevzel, ter je dovolilo pravico do pobiranja mostarine. — Ker takega podjetnika

ni bilo, je ministerstvo odredilo dobavo podjetniškega kapitala na potu subskripcije. Ko je tudi ta poskus ostal brezuspešen, obrnila se je c. kr. deželna vlada do štajerskega namestništva z vabilom, naj bi se most napravil ob troških deželnih zakladov kranjskega in štajerskega po polovici, katero ponudbo pa je namestništvo odklonilo.

Na to je deželna vlada se poprijela namena, most napraviti ob troških gradbenega zaklada kranjskega in je vprašala gospoda viteza Gutmansthal, jeli on ostane še zdaj pri svoji oblubi, brezobrestnega podjetniškega posojila, kar je pa on odklonil, ker se poprejšnja njegova ponudba ni bila sprejela.

Vlada pa, ki je nujnost in veliko važnost mostu spoznala, poprijela se je na to novega nazora, namreč zidati most ob troških stavbnega zaloge kranjskega deželnega zaklada, ter je to pri deželnem namestništvu tržaskemu predlagala; ali namestništvo se temu ni pridružilo, posebno zarad tega ne, ker so se imeli takrat ustanoviti novo ustrojeni deželni zbori, in je namestništvo smatralo za umestno, naj bi najprej deželni zbor svoje mnenje o potrebi mostu izrekel.

Potem je razprava o tem podjetji se pretrgala, dokler se je bila dné 29. februarja 1863 vložila prošnja okraja radeškega, katero so podpirali tudi občinska zastopa celjskega mesta in Laškega trga, in še celo postajni urad železniški na Zidanem Mostu, potem tudi mnogo obrtnih in industrijalnih podjetnikov iz Štajerskega in Kranjskega.

Jasno je torej in dokazano dovolj, da so ne samo vsi okoličani domači, pa tudi sosedni iz Štajerskega živo potrebo in važnost mostu spoznali, nego tudi vlada sama, ki je celó nasvetovala napravo mostu ob javnih, oziroma državnih troških.

Stvar je zastala in počivala več let, dokler leta 1872. ni zopet oživela in iz spanja probudila se.

Osnovel se je namreč takrat posebni gradbeni odbor (*Statthacher Brückenbau-Comité*), ki se je najprej pobrinil za dovoljenje te zgradbe od strani cesarske vlade, katero je za vsako tako podjetje predpisano. Deželna vlada je odredila ogled, ki se je vršil 4. aprila 1872. l. po okrajnem glavarstvu krškem in celjskem z dotičnimi inženirji. Ta ogled se je povoljno vršil za svrhu zgradbe tega mostu, kakor je razvidno iz dotičnega protokola, katerega so prosilci tudi svoji prošnji v prepisu pridejali. Takrat se je konstatovalo posebno to, da tehniških zavir za zgradbo ni bilo nikakih, da je predloženi načrt popolnoma ugajal, da so bili troški proračunjeni na 36.000 gld. in da od nobene strani, kakor n. pr. od gospoda Potočina, ki ima pravico prevažati po brodu, ni bilo nikakega ugovora; nadalje še opozorujem, da se je od zgradbenega komiteta o povodu komisijskega ogleda za napravo mostu bila ponudila podpora 4000 gld. in da so se okoličani kranjski in štajerski sosedje za to podjetje zanimali, ker je tudi pri ogledu navzoči zastopnik Laškega trga zidanje tega mostu toplo priporočal.

Na podlagi tega ogleda je ministerstvo za notranje stvari z naredbo dné 3. maja 1872, št. 4691, zidanje radeškega mostu po predloženih načrtih dovolilo, in vsled tega se je dotični zgradbeni odbor s prošnjo obrnil do

deželnega zbora, naj tudi ta svoje stori, da se delo omogoči. Deželni zbor je vsled tega stvar v svoji seji 20. decembra 1873 natanko pretresal, ter za podjetje dovolil podpore 4000 gld., poleg tega pa še posebej z deželnim zakonom odredil, da ima podjetnik zgradbe mostu pravico pobiranja mostarine za dobo 50 let pa s tem pogojem, da, ko čas poteče, bi bil podjetnik obvezan, most v dobrem stanu izročiti deželi v popolno last. To se je, kakor rečeno, takrat sklenilo, ostalo pa je le pri dobrih namenih, dejansko se ni ničesa storilo v tej stvari, in tako se tudi podpora, katero je deželni odbor bil dovolil, dosedaj ni izplačala.

Sedaj pridejo interesenti na novo z enako prošnjo, zopet obračajo se do slavnega zbora, pričakovaje od deželnega zastopa nujne pomoči, ter mu prepuščajo, potrebno ukreniti, da se stvar uredi.

Upravni odsek se je s to stvarjo natanko pečal, razloge pretresaval, in ko je še zaslísal za to posebno naprosenega zvedenca gospoda graščaka na Dvoru, (*Weigelfstein*), kateremu so razmere popolnoma dobro znane, je smatral, da je podjetje zares vsakega uvažanja vredno in to tem bolj, ker je bil naš deželni zbor že tekom svojega zasedanja l. 1873. zgradbo mostu za potrebno in za celo okolico ondanjega dela dolenske strani za važno in koristno spoznal, ter vsled tega podjetnikom podporo 4000 gld. dovolil. Ker se pa stvar z ozirom na morebitne premembe, ki so tekom zadnjih 15 let morda nastopile, vendar danes meritalno rešiti ne more in je treba poprej še nekaterih poizvedeb; ker posebno ni znano, jeli dotični podjetninski ali stavbni odbor, ki je bil, kakor razvideti iz komisijskega zapisnika dné 4. aprila 1872, v svrhu zgradbe mostu svoto 4000 gld. ponudil, še dandanašnji pri svoji oblubi ostane in jeli ima imenovano svoto na razpolaganje; — ker je gotovo in jasno, da ima z ozirom na mnogotere zveze štajerskih sosedov s Kranjsko tudi štajerska dežela očividni interes, da se v ondotnem kraju z mostom zveže Savsko obrežje in ker se je torej nadejati, da bode tudi štajerska dežela k napravi mostu izdatno pripomogla; ker je končno tekom lanskega leta novi faktor nastal s tem, da se je za vojno topničarstvo napravilo poleg Krškega strelišče, kamor razven iz drugih krajev tudi iz Štajerskega in Koroškega vojne baterije k strelnim vajam zahajajo, ter se ravno pri Radečah čez Savo na Kranjsko obrežje prevažajo, kar je pa sedaj mogoče le po brodu in kar mnogo časa potrebuje in je z velikim trudom in celó z nevarnostjo združeno, časi pa, če ob deževji reka naraste, je popolnoma nemogoče; — ker je nadalje Zidani Most središče tréh, se tam stekajočih železniških prog in bi zarad teh razlogov naprava mostu v tistem kraju tudi za c. kr. vojno bila posebne vrednosti in gledé na to, da se od Litije do Sevnice v dolžini 50 km ne nahaja nikakega mostu, tudi iz strateških ozirov važnega pomena in temu dosledno naprava stalnega trdnega mostu tudi v očividnem interesu državnem; — ker so tekom zadnjih let morebiti prometne in druge razmere, na katere se je takrat deželni zbor oziral, — ali pa morda tudi nazori o legi in načrtu ali o zgradbenem sestavku in tvarini in dosledno tudi o zgradbenih

troških zgradbe mostú predružačila, in je na vse te strani najprej še posebnih natančnih poizvedeb potreba, imam kot poročevalec čast, upravnega odseka nasvete prečitati, ki se glasé takó-le:

Slavni deželni zbor naj sklene:

Navzoča prošnja za napravo stalnega mostú čez Savo med Radečem in Štajersko izroči se deželnemu odboru z nalogom:

1.) da priložene stavbne načrte in proračune v tehniškem in troškovnem oziru po deželnem tehniku pregledati dá — ter da ukrene in dožene potrebne poizvedbe o zgradbenih in tekočih za vzdrževanje mostú potrebnih troških, in ravnotako o prometu in dohodku, ki bi ga bilo po dosedanjih skušnjah pričakovati;

2.) da poizvé, na koliko bi bilo pričakovati gmotne podpore podjetja od sosednih občin ali drugih interesentov, posebno tudi od strani dotičnega stavbnega odbora;

3.) da se obrne do deželnega zbora štajerskega s primernim pozivom, naj bi gledé na mnogotero zvezo štajerskih sosedov s Kranjsko tudi štajerska dežela primerno podporo v svrhu mostovne zgradbe dovolila; nadalje

4.) da se obrne do visoke vlade, naj bi gledé na omenjene okolsčine tudi ona blagovolila z izdatno podporo k zgradbi mostú pripomoči;

5.) da do prihodnjega zasedanja deželnemu zboru o dognanih poizvedbah poroča in primerne predloge stavi.

Abgeordneter Dr. Ritter v. Gutmansthal-Benvenuti:

Hoher Landtag! Als Einwohner und Grundbesitzer im Bezirke Ratschach begrüße ich mit voller Befriedigung den Antrag des Verwaltungsausschusses, welcher bezweckt, in die schon zu wiederholtenmalen beim hohen Landtage in Verhandlung gestandene und den Herren bekannte Angelegenheit des Ratschacher Brückenbaues wieder etwas Leben hineinzubringen, indem insbesondere der Landesausschuss beauftragt wird, diejenigen Vorerhebungen zu pflegen, welche bei allen früheren Verhandlungen wenigstens nicht vollständig vorgenommen wurden. Es ist gerade kein Zweifel vorhanden, daß vor allem, wenn man in der Frage urtheilen soll, ein Plan, ein Kostenvoranschlag nothwendig ist. Es ist auch ein ziffermäßig genauer Ausweis über den gegenwärtigen Verkehr erforderlich, welcher vom diesseitigen zum jenseitigen Ufer der Save stattfindet, und endlich der Voranschlag des künftigen Verkehrs, welcher ohne Zweifel als ein steigender sich darstellen wird, wenn die Brücke einmal vorhanden sein wird. Alle diese Vorerhebungen und die anderen Erhebungen, die noch nothwendig wären, sind im Antrage des Verwaltungsausschusses begriffen und daher als unerläßlich zu betrachten, wenn in künftiger Zeit der hohe Landtag über das gegenwärtige Project verhandeln wird. Ich möchte insoferne dem Antrage des Verwaltungsausschusses nur die wärmste Unterstützung des hohen Hauses erbitten. Da ich schon im Verwaltungsausschusse vernommen worden bin, als es sich um diesen Gegenstand handelte, und dort meine Ansichten kundgegeben habe, und, wie

ich mit Vergnügen wahrgenommen habe, auch der hochverehrte Herr Berichterstatter meine Aufklärungen in seiner Relation aufgenommen hat, kann ich mich hier nur auf wenige Worte beschränken, um darzustellen, mit welchen Schwierigkeiten unter den gegenwärtigen Verhältnissen der Verkehr des Bezirkes Ratschach nach dem jenseitigen Saveufer verbunden ist.

Wie bekannt, befindet sich am jenseitigen Ufer eine Eisenbahnstation zu Steinbrück, von wo aus zwei Eisenbahnen abzweigen, allein so sehr die Existenz dieser Eisenbahnen in nächster Nähe von Ratschach die Lage des Bezirkes beneidenswert erscheinen läßt, so liegen dem Verkehre mit jener Eisenbahn doch so viele Schwierigkeiten im Wege, infolge welcher der Bezirk Ratschach von dieser glücklichen Constellation in vielen Fällen keinen Gebrauch machen kann. Diese Schwierigkeiten sind hauptsächlich durch die Beschaffenheit des Savestromes begründet. Der Wasserstand des Saveflusses ist oft so mannigfachen Veränderungen unterworfen, daß es kaum möglich ist, irgend etwas auf demselben zu unternehmen, was von Bestand sein könnte. Ein regelmäßiger Verkehr auf dem Saveflusse ist geradezu unmöglich, weil die Niveau-Unterschiede manchmal so bedeutend werden, daß sich in keiner Weise Vorausberechnungen treffen lassen. Die Schifffahrt ist in den Zeiten, wenn der niedrige Wasserstand eintritt, durch die insbesondere längs des Ortes Ratschach vorhandenen zahlreichen Felsen und Sandbänke derart gefährdet, daß mit der Ueberfuhr nur mit größter Vorsicht vorgegangen werden kann und sie häufig wegen der erwähnten Gefahr ganz unterbleiben muß. Zu anderen Zeiten wieder schwillt die Save durch den Zufluß der Sann und der in die Save einmündenden Gebirgswässer 5—6 mal, oft aber auch 10—12 mal im Jahre so bedeutend an, daß der Unterschied im Niveauverhältnis ungefähr 4—5—6 Meter beträgt. (Poročevalec Hren — Berichterstatter Hren: Cujte!) Natürlich kann bei solchen Anschwellungen des Stromes eine gewöhnliche Seilüberfuhr den Verkehr mit dem jenseitigen Ufer nicht mehr vermitteln. Wie schwierig aber die Schifffahrt bei niedrigem Wasserstande ist, beweist der Umstand, daß dann die nicht unbeträchtliche Floßschifffahrt aus dem Sannflusse sofort aufhört.

Wenn nun der Verkehr für die Flöße unmöglich wird, die ja doch einen viel geringeren Tiefgang haben als die Ueberfuhrsbarken, so wird eo ipso auch der Verkehr mittelst Ueberfuhrsplätte sehr gefährlich. Steigt das Wasser wieder, so überschwemmt es die Ufer-Scarpen derart, daß für die Ueberfuhrsbarken das Landen unmöglich wird. Der Verkehr wird, wie gesagt, dadurch 5- bis 10mal, auch 12mal im Jahre gänzlich unterbrochen. Was das in der heutigen Zeit bedeutet, werden die geehrten Herren selbst einsehen. In Ratschach befindet sich das Bezirksgericht, ein Gendarmerieposten, ein Post- und Telegraphenamt, es gibt bedeutende Mühlen-Etablissements, eine Papierfabrik u. s. w. Dies alles bringt es mit sich, daß zunächst ein regelmäßiger Verkehr mit der jenseitigen Eisenbahn regelmäßig und ungestört vor sich gehen muß. Um aber die Station zu erreichen, ist zu den Zeiten, wo die Ueberfuhr über die Save nicht möglich ist, ein Umweg von 4 bis 5 Stunden nothwendig. Ein geregelter Verkehr ist also unmöglich, ein Brückenbau unerläßlich, um dem Handels- und Marktverkehre durch eine ständige Verbindung mit der Bahnstation directe Wege zu eröffnen. Ueber den Nutzen der Brücke läßt sich

heute, wo ein ziffermäßiger Ausweis nicht vorliegt, nichts Genaueres sagen, es müssen die Resultate der Erhebungen des Landesauschusses abgewartet werden. Dafs aber der Nutzen jedenfalls ein bedeutender sein wird, beweisen schon die bisher an der Save erbauten Brückencommunicationen zu Lichtenwald und in einem viel höheren Maße die Brückencommunication bei Littai. Wenn zur Zeit, als das Aerar die Littai-Brücke erbaute, in der hohen Landesvertretung (jeder der Herren weiß ja, wie Littai damals ausgesehen hat), den Antrag auf Herstellung einer Brücke eingebracht worden wäre, so würde dieser Antrag gewiß durchgefallen sein, weil man gesagt hätte, der Verkehr auf dieser Stelle ist ein zu unbedeutender, als dafs das Land eine so bedeutende Auslage auf sich nehmen könnte. Aber sehen wir jetzt Littai an, wie es aufblüht, sehen wir uns die Anzahl der Fabriken an, die Zunahme der gewerblichen Industrie, des Wohlstandes; wie viele Häuser sind erbaut worden, die Landwirtschaft, der Handel haben einen Aufschwung erfahren, den in früheren Zeiten niemand für möglich gehalten hätte. Ich erlaube mir also, meine Herren, nicht nur mit Rücksicht auf den gegenwärtigen, sondern auch für einen eventuellen meritorischen künftigen Antrag die Bitte des Gemeindeamtes von Ratschach wärmstens Ihrer wohlwollenden Berücksichtigung anzuempfehlen, weil ich glaube, dafs man die Sache, um die es sich handelt, nicht bloß von einem beschränkten finanziellen Standpunkte betrachten, sondern dafs die gleiche verdiente Berücksichtigung, welche anderen benachbarten Uferbewohnern mit bestem Erfolge längst zutheil geworden ist, auch dem Ratschacher Bezirke, der wirklich im Handel und Gewerbe weit zurückgeblieben und in hohem Grade verarmt ist, durch thunlichste Ausführung des vorliegenden Projectes erwiesen werden sollte.

Ich erlaube mir also den Antrag des Verwaltungsausschusses wärmstens Ihrer Annahme zu empfehlen. (Odobranje. — Beifall.)

Poročevalec Hren:

Po teh izgovornih besedah nimam v podporo predloga upravnega odseka ničesar dalje omeniti, ter predlagam in toplo priporočam, naj ga visoka zbornica sprejme.

(Vsi predlogi obveljajo. — Alle Anträge werden angenommen.)

16. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva vipavskega za dovoljenje pobiranja naklade po 1 gld. 50 kr. od hektolitra piva.

16. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Wippach um Bewilligung zur Einhebung einer Auflage von 1 fl. 50 kr. per Hektoliter Bier.

Poročevalec Kavčič:

Visoki deželni zbor! Občinski odbor v Vipavi je sklenil v svoji seji dne 18. decembra 1887, da se naprosi visoki deželni zbor za dovolitev pobiranja

občinske naklade od piva v l. 1888, 1889 in 1890, in sicer po 1 gld. 50 kr. od hektolitra.

Prošnji pridejan je dotičen sklep, proti kojemu ni nikakega ugovora, pridejana sta tej tudi občinska proračuna za t. l., in to od trga Vipava ter od podobčine Vrhpolje, iz katerih je razvidno, da občinske potrebsčine enega in drugega kraja so čedalje večje. Troški so pa osebito za to leto v obedveh krajih veliki, ker se imajo prepotrebne naprave izvršiti, kakor: razširjanje mirodvora, novo mrhovišče, most in zid pri potokih Bela in Močilnik, kanaliziranje, poprava občinskega vodnjaka, popravljanje in dovršitev siromasnice i. t. d. Teh izvanrednih troškov ima Vipava, to je trg, nič manj kot 3370 gld.; podobčina Vrhpolje pa črez 400 gld., zato so primanjkljaji v obedveh krajih jako veliki, in sicer ima trg proračunjenih

dohodkov	2598 gld.
izdatkov	4739 „

primanjkljaj torej	2141 gld.
------------------------------	-----------

Vrhpolje pa ima:

dohodkov	479 gld.
izdatkov	1115 „

primanjkuje torej	636 gld.
-----------------------------	----------

To so torej primanjkljaji, koje te občine pač težavno pokriti morejo. Naklada na zemljišni davek in pa na užitnino, katera se vže več let pobira, se ne more nad 15 % povišati. Ta 15 % naklada znaša za trg 704 gld., za Vrhpolje pa 210 gld. Ako bi se torej hotelo na ta zelo krivičen način primanjkljaju v okom priti, bi se moralo to za ubozega kmeta že sedaj težko breme zdatalo povečati in to nič manj nego za 30 in več procentov takó, da bi potem to znašalo nad 45 %.

Taka naklada bi bila pa za dotične davkoplačevalce neznosna, da celó pogubljiva. Kmetijske razmere so v vipavski dolini jako žalostne. Pomisliti je le treba, da Vipavcu je bil odvzet skozi dolgih 10 let glavni, takorekoč edini pridelek, to je vino. Res je, da se je v minulem letu pridelalo nekoliko, in to prav izvrstnega vina, a kaj pomaga, ker se to po primerno nizki ceni prodava, in še to težko; temu je krivo to, da se po deželi vsled pomanjkanja novaca čedalje manj vina, a žalibog vedno več kletega žganja popije. Pri tem pa pozabiti nam ni tudi na one žide ali čifute, koji dohajajo iz Hrvaške in Ogerske, da svoja većinoma ponarejena, nezdrava vina za vsako ceno ponujajo in usiljujejo ter so pri tem poslu bolj nadležni kakor nekatere muhe, tako Stern *e tutti quanti*. Ti napravljajo veliko škodo vsem našim vinorejcem, tako tudi Vipavcem, kateri morajo z velikim trudom in troškom svoje, ne kaj hvaležne vinograde obdelovati.

Dругih izdatnih dohodkov pa te dve občini nimata.

Ker je torej iz vsega razvidno, da je nujna potreba za vipavski trg kakor tudi za podobčino Vrhpolje omenjena naklada, da vsaj v treh letih po možnosti pokrijete troške, kateri bi se morali vže v tem letu pokriti, ako bi bilo mogoče, zato je tudi upravni odsek mnenja, da je tozadevni sklep, bodisi za vipavski trg kakor za podobčino Vrhpolje popolnoma utemeljen in tudi opravičen, torej nasvetuje:

Visoki deželni zbor naj sklene:

1.) Vipavski občini se dovoljuje, da se leta 1888, 1889 in 1890 pobira naklada po 1 gld. 50 kr. od vsakega v trgu vipavskem in v davčni občini Vrhpolje povzitega hektolitra piva s to omejitvijo, da se naklada ne sme pobirati ne pri kuhanji in ne pri uvažanju piva.

2.) Deželnemu odboru se naroča, temu sklepu pridobiti Najvišje potrjenje.

1.) Der Gemeinde Wippach wird für die Jahre 1888, 1889 und 1890 die Bewilligung ertheilt, eine Auflage von 1 fl. 50 kr. von jedem im Markte Wippach und in der Steuergemeinde Oberfeld verbrauchten Hektoliter Bier einzuheben. Die Einhebung darf jedoch weder bei der Erzeugung noch bei der Einfuhr erfolgen.

2.) Der Landesauschuß wird beauftragt, diesem Beschlusse die Allerhöchste Sanction zu erwirken.

Abgeordneter Luckmann:

Obwohl ich nicht hoffen kann, durch die wenigen Worte, die ich zu sprechen beabsichtige, den Antrag des Verwaltungsausschusses zu Falle zu bringen, so fühle ich mich doch verpflichtet, einige Bedenken dagegen vorzubringen. Ich will nicht leugnen, daß für die Gemeinde das Bedürfnis, Steuern einzuheben, um Geld zu erhalten, wirklich bestehen mag, aber andererseits glaube ich, daß es für dieselbe doch noch andere Mittel und Wege gebe, um das Budget der Gemeinde in das nöthige Gleichgewicht zu bringen, als durch eine Auflage auf das Bier. Die Petitionen um Bewilligung derartiger Auflagen häufen sich in erschreckender Weise, so daß man sich endlich doch fragen muß, ob es denn aus volkswirtschaftlichen Gründen wirklich entsprechend ist, einen Artikel zu besteuern, welcher nicht ein Genusmittel allein, sondern auch ein Nahrungsmittel bildet, und ob es nicht vielmehr wünschenswert ist, denselben in immer weitere Kreise Eingang zu verschaffen, um dadurch in der Bevölkerung den Genuß von Spiritus hintanzuhalten, welchen wir ja nicht nur aus finanziellen, sondern auch aus volkswirtschaftlichen Rücksichten, hauptsächlich, um eben seiner Verbreitung Einhalt zu thun, so ausgiebig besteuert haben. Das Bier ist bereits in einer Weise vom Staate belastet, daß es in keinem anderen Lande so theuer ist, als bei uns. Je nach der Gradhaltigkeit werden per Hektoliter 2 fl. 40 kr. bis 3 fl. 50 kr. eingehoben, und in den geschlossenen Städten kommt dann noch die Verzehrungssteuer hinzu. Wenn nun noch die Gemeinden Umlagen darauf legen wollen, so wird dadurch dieses Genus- und Nahrungsmittel für die ärmere Bevölkerung unerreichbar, und sie wird sich dem Genuße von Brantwein zuwenden, womit sie bei einer bestimmten Gradhaltigkeit viel billiger auskommen kann. Ich finde es begreiflich, daß überall, wo eine Gemeinde Geld braucht, mehr oder weniger auf das Bier als steuerbaren Gegenstand hingewiesen wird, weil die Menge des verbrauchten Artikels nicht verschwiegen werden kann und die Steuer sich am leichtesten und bequemsten einheben läßt, und weil man glaubt, daß, wenn das Bier besteuert, dadurch nur die reichere Classe der Bevölkerung getroffen wird; aber andererseits sollte es Grundsatz sein und sollte unser Bestreben dahin gerichtet sein, daß dieses Genusmittel auch der

ärmeren Bevölkerung zugänglich gemacht würde. Nicht allein die finanziellen Rücksichten sind maßgebend, sondern auch die volkswirtschaftlichen, und diese sprechen dafür, daß ein so wichtiger Artikel nicht noch durch erhöhte Steuern getroffen und dadurch der ärmeren Bevölkerung ganz unzugänglich gemacht werde. Im Gegentheile, der Staat soll noch mit seiner Steuer heruntergehen, und die Herren Reichsrathsabgeordneten sollten im Reichsrathe für eine Verminderung der Staatssteuer auf das Bier eintreten.

Ich bin also ganz entschieden gegen den Antrag des Verwaltungsausschusses und werde dagegen stimmen. Ich würde mir zwar erlauben, den Antrag zu stellen, das Gesuch der Gemeinde Wippach sei abzuweisen, dieselbe möge für anderweitige Deckung ihrer Abgänge sorgen, aber nachdem ich ohnehin weiß, daß das ein vergeblicher Versuch wäre, Sie umzustimmen, glaubte ich nur vor meinem Gewissen gegen den vorliegenden Antrag Verwahrung einlegen zu müssen. Ich werde dagegen stimmen.

Poslanec Lavrenčič:

Mislim, da se je predgovornik gospod Luckmann prav brez potrebe proti ti prošnji spenjal. Gospod poročevalec je povedal, da je bil občinski sklep postavno razglašen, in nobeden se ni proti temu pritožil. Vipavec se ne čuti s tem nič obloženega, kajti rajse pije domači pridelek, to je vino. Krčmarjem se pa tudi ne bo posebna krivica godila, saj imajo zdaj preveč dobička, ker točijo vrček po 12 kr.

Torej mislim, da se po tej nakladi ne bo pivo nič podražilo. Vsled tega toplo priporočam, da se sprejme nasvet upravnega odseka.

Poročevalec Kavčič:

Proti častitemu gospodu poslancu Luckmannu moram gledé te stvari le omeniti, da ni razvidno, kako bi bilo mogoče na drug način pomagati občini vipavski, oziroma podobčini Vrhpolje, ter jo spraviti iz denarstvenih zadreg; naklada na zemljišni davek in užitnino je vže — kakor rečeno — tolika, da se povečati ne dá, a kljub temu te doklade za pokritje potrebnih navadnih izdatkov ne zadostujejo. Da bi bilo pivo že preveč obdačeno, o tem dvomim in sem prepričan, da imajo krčmarji, če ga tudi po ceni točijo, vender še lep dobiček. Hektoliter stane 14 gld., toči se 0'3 l po 8 kr., torej imajo 10 gld. dobička. Kaj pa pène? Teh je skorej $\frac{1}{3}$, tako, da je opravičeno trditi, da imajo pri hektolitru piva 12 do 14 gld. dobička. Kar se pa straha tiče, da bi namreč vsled tega, ker je pivo dražje, Vipavci vrgli se na žganje, je tudi nepotreben, ker ravno v vipavski dolini, kakor je gospod predgovornik trdil, domači malo piva užijejo, Vipavec je navajen vina in tega se strogo drži, pivo pijejo tujci iz Trsta, Gorice i. t. d. Žganju pa Vipavci niso udani in se tudi ni bati, da bi se mu v prihodnje udali, kakor se to žalibog po drugih krajih dežele naše godi.

Priporočam torej visoki zbornici, da se predlog, katerega stavi upravni odsek, potrdi.

(Predloga obveljata v drugem in tretjem branji. — Die Anträge werden in zweiter und dritter Lesung angenommen.)

17. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji glavnega odbora c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani, da se prenaredi § 6. zakona leta 1879., ki ureja število plemenskih juncev.

17. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Centralausschusses der k. k. Landwirtschaftsgesellschaft in Laibach um Aenderung des § 6 des Gesetzes vom Jahre 1879 betreffend die Regelung der Zahl der Zuchtstiere.

Poročevalec dr. Poklukar:

Slavni zbor! Kakor znano, sklenila se je v tej slavni zbornici l. 1879. postava o ravnanji z junci za pleme, in tisti gospodje, ki so se dotične obravnave udeležili, se bodo spomnili, da se je pri § 6. sklenil nek dostavek, ki se glasi: «ako je več kakor polovica s tem zadovoljna», to je namreč sedaj «pogojna» dolžnost, v vsaki občini preskrbeti primerno število plemenskih bikov. Vsled tega dostavka, pa tudi drugih pomanjkljivosti je ostala postava tako rekoč popolnoma mrtva, ni imela uspeha, vsaj ne onega, katerega so si živinorejci pri sklepanji tega zakona po pravici obetali. Vsled slabih razmer pri naši živinoreji pečal se je s tem prašanjem zadnji občni zbor kmetijske družbe kranjske in ta je storil sklep, naj se § 6. takó premeni, da odpade oni dostavek, katerega sem ravno pred prečital. Odboru kmetijske družbe se je naročilo izročiti dotično prošnjo.

Od strani živinozdravnikov, katere imamo v deželi, izrekel se je o tem vrašanji — izrekoma o pomanjkanji plemenskih bikov — živinozdravnik v Radoljici, pritrdili so živinorejci iz vseh drugih krajev v deželi. V prošnji se navaja iz statistike naše dežele, da radoljiški okraj, v katerem je ravno živinozdravnik sprožil prvo pritožbo, je še nekako v najboljšem položaji. Tam ne spada tako ogromno število krav na enega bika, ter so razmere v drugih krajih še bolj neugodne. Navaja se izrekoma, da na Dolenjskem pripada po 138 krav na enega plemenskega bika, v nekaterih okrajih celo na 300 krav, tako n. pr. v okrajih črnomeljškem na 350 krav, v trebanjskem na 228, v kočevskem na 253, v lašičkem na 288 i. t. d. Enako tudi v pokrajinah notranjskih, n. pr. v ložkem okraji spada na 279, v Ilirski Bistrici na 252, v postojinskem okraji na 232 krav za pleme en bik.

Upravni odsek razpravljal je to vprašanje in se je gledé pritožeb, katere navaja prošnja kmetijske družbe, prepričal, da so v resnici popolnoma utemeljene; toda ravno tako je bil tudi prepričanja, da to, ako bi se sedaj precej pri § 6. omenjenega zakona z l. 1879. spustile zadnje besede: «ako je več kot polovica s tem zadovoljna» in bi nakup in držanje plemenskih bikov postalo obligatno, živinorejci vendar mnogo ne bi koristilo.

Naglašalo se je, da nadzorstvo, kakor ga ukazuje ta zakon, bi ostalo neizvršeno, in postava se ne bi

vršila, kakor bi bilo želeti za povzdigo živinoreje, dalje, da s tem, da samo s tem, da se živinorejcem ukaže, da morajo imeti zadostno število plemenskih bikov, še ne dobimo te živali v deželo, ker se mora tudi občinam dati prilika, da si zamorejo omisliti potrebno število plemenske govêdi, za primeroma ne previsoko ceno.

Torej pomoči treba na dve strani. Na vsak način je treba postavo, katero imamo sedaj za povzdigo živinoreje v deželi, spremeniti, in častitim gospodom poslancem je gotovo znano, da ima c. kr. vlada tak predlog že pripravljen in da se je posvetovanje gledé te postave že v enkêti s strokovnjaki in živinorejci vršilo, torej ne bodé preveč zaprek, tako postavo na vse strani zboljšano prilično tukaj skleniti.

Na drugi strani pa je mislil upravni odsek, obračati svojo pozornost posebno na eno napako. Z državno podporo se je vpeljalo v našo deželo veliko število plemenske govêdi, bikov in telic, in vender vsa dežela toži, da primanjkuje take živine. Odkod to prihaja? Vsa izreja čiste govêdi se ne obrača zopet za požlahnenje domačih plemen. Veliko je živinorejcev v deželi, ki vedno povprašujejo, kje bi se dobila taka telica, kje plemenski bik tistih vrst, kó se najboljše obnašajo v naši deželi, in vedno moramo odgovarjati: «Mi ne vemo, mi ne vemo!» Kmetijska družba se mnogokrat popraša, in vsled tega se je v tistih, imenujem n. pr. «Novice», izrekla ponudba do živinorejcev, kateri želé prodati telice ali bikce čistega plemena, da imajo na razpolaganje liste kmetijske družbe in da se živinorejci, kateri želé take živali, lahko obračajo do kmetijske družbe, oziroma uredništva teh listov, da se posreduje tako, da niso oni živinorejci, kateri imajo dobra plemena čistih goved, primorani jih oddajati mesarju, drugi pa, da jih brez uspeha iščejo. Tej napaki v okom priti je upravni odsek mislil, naj bi se v Ljubljani, morda tudi na Grmu, napravilo tako središče, da tam vsak, kateri ima teleta ali telico boljšega plemena, jih lahko oglasi, in ravno tako se tisti lahko oglasi, kateri jih hoče kupiti. Ako napravimo v Ljubljani in na Grmu neko tako posredovanje, v katerih se saj tista doma prirejena goved čistega plemena, katero živinorejci iščejo, drugi pa bi jo radi oddali, ohrani za povzdigo našega govejega plemena, bomo velike zasluge za živinorejo dosegli.

V ta namen ne bi bilo nič posebnih stroškov. Kmetijska družba bi prevzela delo, da bi zapisovala. Posebno gospodje graščaki bi lahko v ta namen kaj storili, če vsak mesec enkrat pišejo dopisnico: «V mojem hlevu je na razpolaganje toliko in toliko telet, te in tiste starosti, cena je na kilo . . . kr. (na pr. 30 do 40 kr.)». Potem imajo živinorejci priliko, obrniti se do njih, in kmetijska družba lahko posreduje.

Na to se ozira drugi predlog upravnega odseka, medtem ko prvi meri na to, naj bi se postava iz leta 1879. približno tako spremenila, kakor želi kmetijska družba, ter se še druge napake v tej postavi popravijo ter za povzdigo domače živinoreje boljše skrbelo, kakor sedaj.

Iz teh razlogov imam čast v imenu upravnega odseka nasvetovati sledeča predloga:

Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča:

1.) da v prihodnjem zasedanju dogovorno s c. kr. vlado predloži načrt postave v povzdigo živinoreje, v kateri se je po moči ozirati na ono, kar namerava prošnja c. kr. kmetijske družbe;

2.) da dogovorno in s podporo c. kr. poljedelskega ministerstva potrebno ukrene, da se v deželi prirejena goved čistih plemen tudi živinoreji dežele ohrani.

(Obvelja. — Angenommen.)

Konec seje ob 2. uri popoldne. — Schluss der Sitzung um 2 Uhr nachmittags.

Deželni glavar:

Prihodnjo sejo določim na četrtek, 19. t. m., in sicer s sledečim dnevnim redom. (Dnevni red glej prihodnjo sejo. — Tagesordnung sief nächste Sitzung.)

Der Finanzausschuß versammelt sich morgen um sechs Uhr nachmittags.

Upravni odsek ima sejo danes ob 1/2 4. uri popoldne.

Sklenem sejo. — Ich schließe die Sitzung.